

NATIONAAL PROGRAMMA VITALE REGIO'S

Inzet regio voor "Plan voor de regio"
Definitief
Maart 2026

2026

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
Context Plan voor de Regio	5
21 Opgaven voor de komende 20 jaar	11
Organisatie en wijze van samenwerking	33
Monitoring en evaluatie	39

INLEIDING

Op 27 maart 2023 hebben drie adviesraden, de Raad voor Openbaar Bestuur, de Raad voor de Leefomgeving & Infrastructuur en de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving, het rapport “**Elke Regio Telt**” gepubliceerd. Twente heeft meegewerkt aan het tot stand komen van het rapport als één van de vijf onderzochte voorbeeldregio’s. Het Kabinet heeft bij aanbieding van het rapport in maart 2023 de drie aanbevelingen uit het rapport omarmd. In twee Kamerbrieven heeft het Kabinet een eerste uitwerking geschetst van de drie adviezen. De Tweede Kamer heeft per motie het Kabinet opgeroepen een **langjarige agenda** met de regio’s op te stellen, met als prioriteit 11 pilotregio’s, waaronder Twente.

Bron: Rapport Elke Regio Telt, 27 maart 2023

Op 16 mei 2024 presenteerde die toenmalige coalitie haar hoofdlijnenakkoord, wat werd uitgewerkt naar regeerakkoord. Het overnemen van de adviezen uit het rapport Elke Regio Telt werd hierin bekrachtigd. In een Kamerbrief van 20 december 2024 werd het **Nationaal Programma Vitale Regio's** (NPVR) aangekondigd. Op 27 maart 2025 werd de eerste inzet per ministerie uitgewerkt in een Kamerbrief, inclusief integreren van het programma **Regio's aan de Grens** in het NPVR. Ook bevestigde het Kabinet in deze brief toekenning van procesmiddelen aan de 11 NPVR-regio's voor de periode 2025 – 2027. Vanuit het Ministerie van EZ is op 3 april 2025 de DG als Rijksvertegenwoordiger voor het NPVR in Twente aangewezen. BZK blijft het verantwoordelijke ministerie voor het gehele NPVR.

Twente Board werkt sinds juni 2023 aan een eigen toekomstagenda in lijn met de adviezen uit het rapport Elke Regio Telt. Dit heeft geresulteerd in een **verhaallijn voor Twente** dat is vastgesteld in Twente Board van 26 september 2024. Deze verhaallijn dient als basis voor de inzet van Twente naar het NPVR. In de Twente Board van 6 februari 2025 is de aanpak gepresenteerd voor het uitwerken van het NPVR in lijn met de visie Twente 2050. Op 26 juni 2025 zijn **21 regionale opgaven** voor NPVR in Twente Board vastgesteld die passen bij zowel de eerder vastgestelde verhaallijn als de uitgangspunten bij het NPVR vanuit het Rijk. Voorliggend document geeft de inzet van de regio weer voor het NPVR. De 21 opgaven zijn beschreven in fiches waar vanuit de regio input voor is aangeleverd vanuit de triple-helix partners. Deze fiches zijn vervolgens in de regio getoetst en oriënterend besproken met de betrokken ministeries.

Volgende stap is om de inzet vanuit de regio te vertalen naar een **Plan voor de Regio** en deze samen met het Rijk vast te stellen. Naar verwachting gebeurt dat in februari 2026. Uit het Plan voor de Regio volgt geen commitment, maar het dient als basis voor het opstellen van een eerste **uitvoeringsagenda** voor de periode **2026 – 2030**, met daarin concrete activiteiten en zicht op (bundelen van) investeringsstromen om de opgaven concreet aan te pakken. Uit de uitvoeringsagenda volgt commitment van zowel Rijk als regio. Verwachting is dat begin 2Q2026 deze uitvoeringsagenda in concept gereed is.

Het NPVR biedt de kans om een langjarige samenwerking met het Rijk vorm te geven. Het verbindt de ambities van de regio met de uitdagingen die er zijn. Deze uitdagingen zijn er onder andere door de **beleids- en investeringslogica** die het Rijk heeft gehanteerd de afgelopen jaren en de ligging aan de grens. De inzet van de regio voor het NPVR ligt geheel in lijn met de visie Twente 2050 en strategie van Twente Board en de verstedelijkingsstrategie waar de regio aan werkt. Dat is de kracht van het NPVR, **één integraal en gedragen verhaal** waaraan Rijk en regio langjarige gaan samenwerken, waarin lopende trajecten in de regio worden gerespecteerd en waarin focus ligt op zaken waar nog onvoldoende op gebeurt.

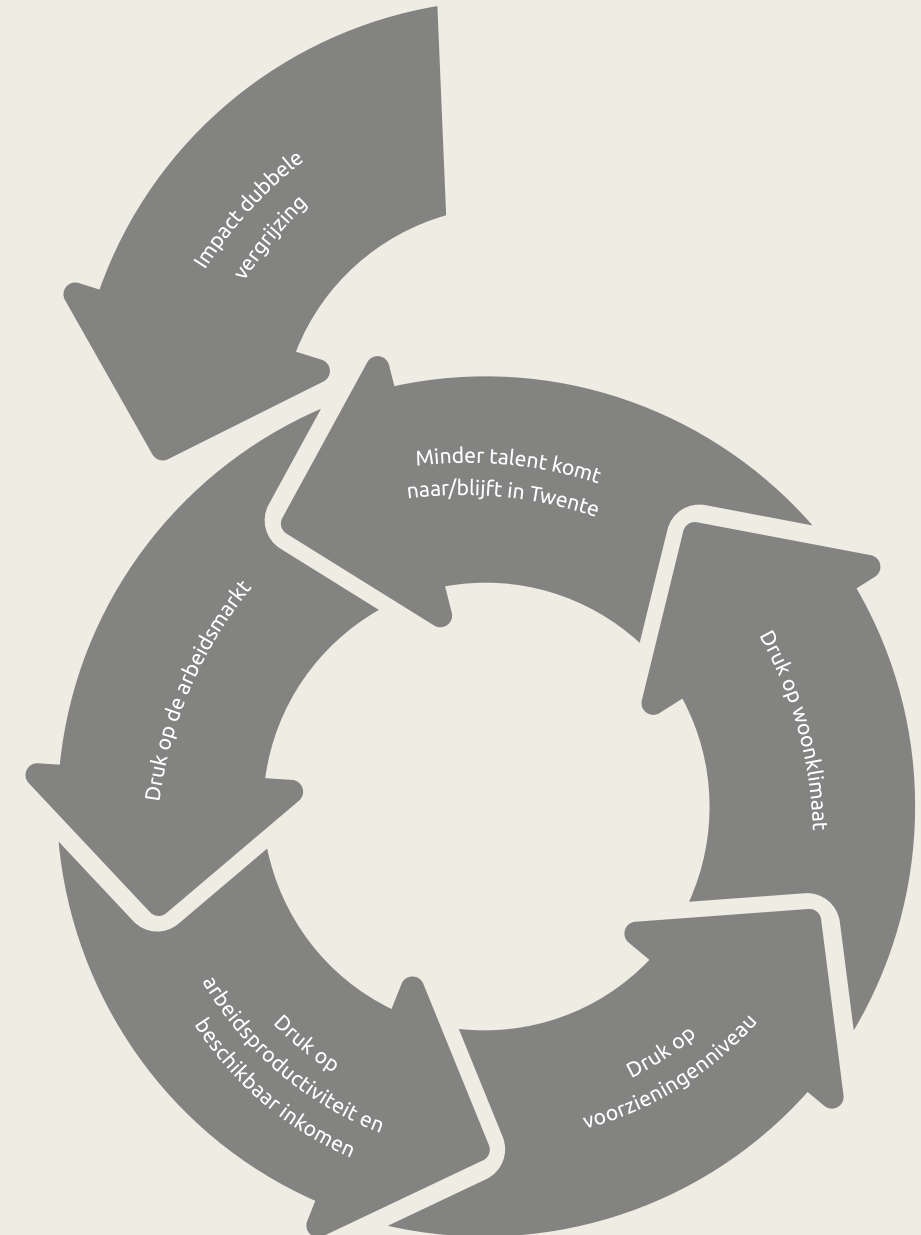
CONTEXT
PLAN VOOR DE
REGIO

SPIRAAL VAN VERSCHRAGING TEGENGAAN

De beroepsbevolking daalt, de vergrijzing neemt toe. Dit effect is sterker in Twente dan in de rest van Nederland. De bevolkingsprognose gaat uit van een afname van het aantal inwoners in Twente. De prognose verwacht dat Twente in 2040 circa 620.000 inwoners telt. Dat is zo'n 12.000 minder dan in 2021. Landelijk zal het aantal inwoners tot 2040 blijven stijgen en Twente biedt ruimte om deze groei op te vangen. Het aandeel jongeren 0 – 20 jaar ligt fors beneden landelijk gemiddelde. Deze "grijze druk" is versterkt zichtbaar in kleinere gemeenten. Deze "dubbele vergrijzing" legt druk op de zorg, voorzieningen in de regio en de arbeidsmarkt.

- **Druk op de arbeidsmarkt:** De beroepsbevolking daalt en de netto arbeidsparticipatie in Twente ligt onder landelijk gemiddelde, in Almelo 3% lager en in Enschede zelfs 4%. De echte uitdaging zit in de schaarste op de arbeidsmarkt. Twente is bij uitstek een technische regio en vooral in die branche kent een gebrek aan personeel. Door de grenslijging is er veelal sprake van een halve arbeidsmarkt.
- **Druk op arbeidsproductiviteit en besteedbaar inkomen:** Het gemiddeld inkomensniveau in Twente ligt 6% lager dan in Nederland, in Hengelo is dat 7% lager, in Almelo bijna 12% en in Enschede bijna 17%. Deze spanning vergoet naar verwachting door stijgende kosten voor levensonderhoud zoals huizenprijzen. In 2022 lag de gemiddelde arbeidsproductiviteit in Twente 13% beneden het landelijk gemiddelde. Deze arbeidsproductiviteit ontwikkelt zich sinds 2010 wel beter dan landelijk.
- **Druk op het voorzieningenniveau:** De afgelopen 50 jaar zijn veel dorpen veranderd van autonoom dorp met eigen voorzieningen naar woondorpen met voorzieningen in de omgeving, veelal vanuit oogpunt van efficiency, kostenbesparingen/of bezuinigingen. Het voorzieningenniveau voor dagelijkse boodschappen is over de afgelopen 10 jaar gedaald. In 2021 woonde ruim 3 procent van de Twentse bevolking op meer dan 4 kilometer afstand van een huisarts. Een zestiental Twentse basisscholen is sinds 2013 opgeheven en gebaseerd op de opheffingsnormen van het Rijk belandt een tiental scholen de komende 4 jaar onder de opheffingsnorm.
- **Druk op het woonklimaat:** Scholen die dichtgaan, voorzieningen die minder goed bereikbaar en toegankelijk zijn, culturele organisaties die verdwijnen, minder cultureel aanbod voor jongeren, minder beschikbare (betaalbare) woningen, geen goede OV-verbindingen met omliggende stedelijke kernen, zoals regio Zwolle, de Randstad en over de grens (Münster, Dortmund, Berlijn). Deze combinatie van factoren maakt de regio minder aantrekkelijk voor bedrijven en talent om zich te vestigen, terwijl de ruimte er wel is. Dat legt weer grotere druk op de arbeidsmarkt en gemeenschappen.

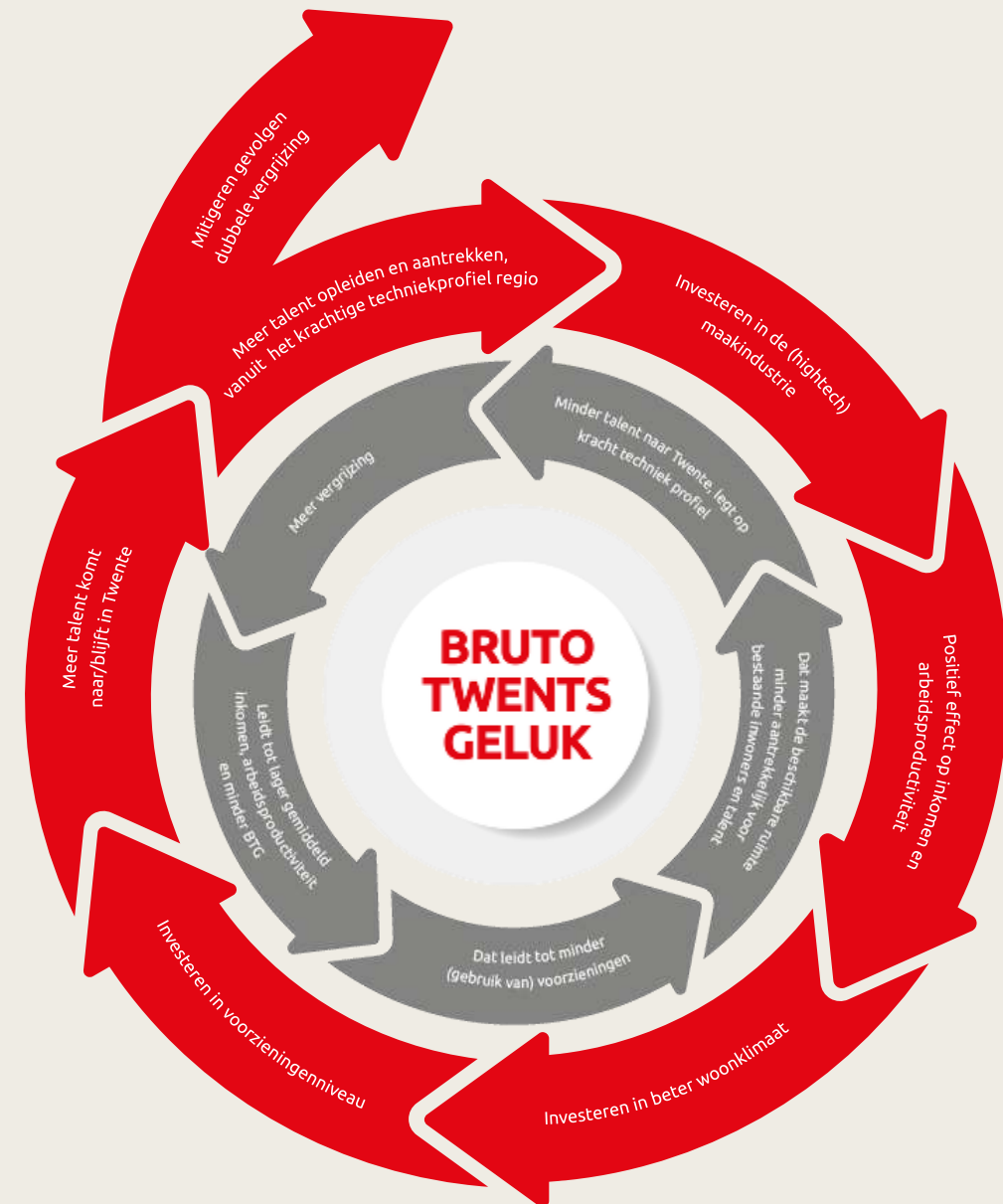

SCHAALSPRONG IS NODIG IN DE REGIO

Regio legt focus op arbeidsmarkt en de economische kracht van Twente te versterken. Beide vormen de basis onder de brede welvaart van een regio. Binnen deze focus is er aandacht voor het versterken van de sociale structuur, zodat iedereen mee kan doen en mee kan profiteren van de ontwikkeling van de regio.

- **Talent opleiden en aantrekken:** Ambitie is om minstens 55.000 extra banen te creëren richting 2050, als afgeleide van de voorgenomen schaal sprong in inwoners die de regio voorstaat. Dat vraagt uitdagend werk en een goed vestigingsklimaat voor bedrijven. De regio richt zich op haar techniekprofiel en de (hightech) maakindustrie. Gezien de druk op de arbeidsmarkt is iedereen nodig. De regio kiest daarom ook voor de uitgangspunten “ieder talent telt” en “maximaal leren” zodat inwoners zich kunnen blijven ontwikkelen. Dat betekent ook inzet op ongekend talent en sociale achterstanden (taal, kansengelijkheid, gezondheid) om al het talent te kunnen benutten en in te zetten.
- **Investeren in de (hightech) maakindustrie:** Twente heeft een sterk techniekprofiel en is een maakregio, met name in de toelevering. In haar visie 2050 wil Twente Board meer toegevoegde waarde creëren door o.a. inzet op een gunstig ondernemingsklimaat om nieuwe technologie en innovaties naar de wereldmarkt te brengen (startups en scaleups) en meer producenten van eindproducten aan de regio te binden.
- **Inkomen en arbeidsproductiviteit:** Deze gerichte investeringen in de sociaaleconomische structuur van Twente gaan een positief effect hebben op het besteedbaar inkomen van mensen en de arbeidsproductiviteit in de regio, beide aandachtspunten in de brede welvaart en in speciaal het besteedbaar inkomen in specifieke delen van Twente.
- **Investeren in het woonklimaat en voorzieningenniveau:** Om talent aan te trekken en te behouden is een aantrekkelijk werk-, woon- en leefklimaat nodig. De regio zet in op 100.000+ inwoners erbij en minstens 60.000 woningen en een voorzieningenniveau dat aansluit bij specifieke (nieuwe) doelgroepen. Deze ambitie staat beschreven in de Regionale Ontwikkelingsstrategie Twente, waarover de regio met het Rijk in gesprek is. Dat betekent dat kleine kernen aantrekkelijk blijven voor jongeren en jonge gezinnen en voorzieningen voor ouderen toegankelijk blijven en een aantrekkelijk stedelijk milieu wordt gecreëerd met (inter)nationale aantrekkingskracht. Daarnaast is er aandacht voor sociale achterstanden in specifieke wijken, met name in het stedelijk gebied.

Deze beweging om de spiraal van verschraling te doorbreken maakt de regio aantrekkelijker voor talent om zich blijvend te vestigen, wat een positief effect heeft op de demografische ontwikkeling in de regio en tegengaan van de effecten van dubbele vergrijzing.

INZET TWENTE IN HET NPVR

Realiseer een schaa sprong voor Twente

1. Twente is een verstedelijkingsregio met ruimte om te groeien met +100.000 inwoners tot 2050, in het stedelijk en landelijk gebied, en bijbehorende groei van banen en voldoende woningen, ook voor (internationaal) talent

2. De culturele (maatschappelijke) voorzieningen en infrastructuur zijn behouden én meegegroeid met de beoogde ambitie in groei van het aantal inwoners.

Twente is een magneet voor talent

19. De regio is een magneet voor (internationaal) talent op alle niveaus, inclusief voorzieningen om dat talent te behouden voor de regio

20. Er is stabiele financiering van onderwijs in de regio en voor groei van het techniekonderwijs gericht op duurzame inzetbaarheid van talent op alle niveaus

21. Twente wordt beter verbonden met andere - voor Twente belangrijke - stedelijke regio's, er is een geëlektrificeerd, doorgekoppeld en tot Hengelo overstapvrij spoor met Munster/Dortmund

Voorzieningen in Twente zijn bereikbaar

17. De toegankelijkheid van basiszorgvoorzieningen is geborgd, met name voor het landelijk gebied, door (digitale) aanwezigheid en/of goede bereikbaarheid

18. De bereikbaarheid van primair onderwijs en voortgezet onderwijs is geborgd.

Fijn wonen voor iedereen

12. Techniek en innovatie ondersteunen mensen in een gezonder leven en in de zorg aan huis, waardoor inwoners langer veilig en gezond zelfstandig thuis kunnen wonen

13. Energie-armoede wordt versneld aangepakt dat die in de toekomst niet meer voor zal komen

Iedereen kan meedoen

3. Stijging van het gemiddeld onderwijsniveau, passend bij de regio

4. Er zijn regio-breed laagdrempelige voorzieningen voor het ontwikkelen van talent op alle niveaus, gericht op startkwalificaties en LLO in tekortsectoren

5. Sociale achterstanden in de regio, met focus op het stedelijke gebied, worden structureel verbeterd, met focus op gelijke kansen (elk talent telt) en tegengaan van intergenerationale armoedeproblematiek

Twente is hightech hotspot

6. Twente is verder ontwikkeld als internationale hotspot voor de hightech maakindustrie en dit is de stuwende kracht achter realisatie van 55.000 extra banen.

7. Twente heeft een passende hightech kennisinfrastructuur om bij te dragen aan concurrentiepositie en strategische autonomie van Nederland.

8. Startups in de kraamkamer van Twente groeien door naar scale-ups door beschikbaarheid van faciliteiten, kapitaal, talent en fysieke ruimte

Ruimte bieden voor ondernemen

9. Arbeidsproductiviteit in de regio ligt op landelijk gemiddeld, onder andere door inzet van een regio-breed programma rond toepassing van Ai en procesinnovatie.

10. Naast voldoende fysieke ruimte, zijn basisvoorzieningen zoals energie en water voldoende beschikbaar in de regio.

11. Twente Airport ontwikkelt zich als terrein voor innovatie voor defensie en de toekomst van de luchtvaart, inclusief een (e-)hub functie.

14. Er is een structurele, veilige oplossing voor goederenvervoer waardoor groei van OV-personenvervoer én woningbouw in spoorzones mogelijk is

15. Kleinere kernen en dorpen blijven vitaal en levendig door toekomstbestendig te programmeren naar behoefte.

16. Een grensoverstijgende aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit met focus op informatie uitwisselen en passende regelgeving

UITGANGSPUNTEN NPVR

Het Kabinet heeft met een Kamerbrief van 20 december 2024 het NPVR gestart. Daarbij is de aanpak beschreven, de brede betrokkenheid vanuit het Rijk en de uitgangspunten die het Rijk voor ogen heeft met het NPVR. De inzet van Twente voor het NPVR is gebaseerd op de ambities en kracht van de regio zoals beschreven in de visie Twente 2050 met focus op die punten die passen binnen deze uitgangspunten van het NPVR, zoals hiernaast beschreven. Per opgave staat beschreven op welk van de uitgangspunten de inhoud betrekking heeft.

Het voorliggend document beschrijft de inzet van Twente in het NPVR, die oriënterend is besproken met betrokken ministeries. Het Rijk en regio gaan samen, op basis van deze inzet een Plan voor de Regio opstellen – de opgaven voor de komende 20 jaar – en een uitvoeringsagenda 2026 -2030 vaststellen – wat de komende vier jaar concreet gaat gebeuren om deze opgaven aan te pakken.

Basis voor het NPVR vanuit het Rijk vormen de aanbevelingen uit het rapport Elke Regio Telt. Dat rapport vraagt aandacht voor ongewenste verschillen in brede welvaart, adviseer die aan te pakken samen met de regio en daarbij zichtbaar in de regio als Rijk een rol te pakken. Belangrijk punt is het herijken van de beleids- en investeringslogica. Denk bijvoorbeeld aan bestaande investeringen in de regio slimmer bundelen en kijken naar andere zaken dan efficiëntie en kosten/baten bij het afwegen van urgentie en prioritering van investeringen. Kern is dat investeren in dat wat al sterk is niet automatisch leidt tot versterking van de meer perifeer gelegen regio's in Nederland. Het Rijk is bezig met een separaat traject om deze beleids- en investeringslogica te herijken, dat uiteindelijk mede basis moet vormen voor de realisatie van de uitvoeringplannen.

In Twente werken we samen met het Rijk ook aan een schaa sprong voor de regio via de verstedelijkingsagenda (ROS Twente). Deze is integraal onderdeel van het NPVR, maar kent haar eigen aanpak en aansturing met het Rijk. Globaal kan gezegd worden dat de ROS Twente gaat over de ruimtelijk, fysieke aanpak die deze schaa sprong vraagt en het NPVR over de sociaaleconomische aanpak.

Het verbeteren van de kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving

Door onder andere een passende woningvoorraad voor bestaande en nieuwe inwoners, transformatie van winkelgebieden en leegstaande gebouwen, verduurzamen van de gebouwde omgeving en het veilig maken van de leefomgeving.

Voorbeelden opgaven:

mismatch op de woningmarkt, energiearmoede, veiligheid in wijken en werklocaties

Een duurzaam en bereikbaar voorzieningenniveau

Dat ondersteunend is aan het beoogde toekomstperspectief van de regio.

Voorbeelden opgaven:

betalbaarheid, behoud, toegankelijkheid en (digitale) bereikbaarheid voorzieningen mede als gevolg van ontgroening en vergrijzing, druk op vitaliteit, OV-verbindingen

Een kansrijke toekomst voor inwoners

In de regio met aandacht voor een kansrijke en gezonde toekomst, met aandacht voor gezond opgroeien en oud worden, ontwikkelkansen in het onderwijs en perspectief op werk.

Voorbeelden opgaven:

mismatch op de arbeidsmarkt, gezondheidsachterstanden, groei afstand tot (acute) zorg, passende inkomenspositie werknemers

LEESWIJZER

Voor u ligt het **definitieve plan** dat geldt als inzet vanuit de regio als eerste stap voor het Nationaal programma Vitale Regio's (NPVR). Dit Plan voor de Regio beschrijft **21 opgaven**, die van belang zijn voor het tegengaan van "de spiraal van verschraling" in de regio, zoals beschreven in het rapport Elke Regio Telt, en voor het realiseren van de schaa sprong voor de regio, zoals beschreven in de visie Twente 2050 en de verstedelijkingsstrategie voor Twente (ROS Twente).

Dit document is opgesteld vanuit het regionale NPVR-team, waarbij actief expertise vanuit de regio is betrokken. Per opgave is inzichtelijk gemaakt wat de context is, welke samenwerking er al is tussen Rijk en regio, wat er nog mist en wat daarvoor mogelijke interventies zijn. Er is 24 november 2025 oriënterend gesproken met de **betrokken ministeries**. De uitkomst van die gesprekken was positief en is kort samengevat. Deze gesprekken vragen nog wel verdere verdieping. Ook is een korte weergave gegeven van de regionale bijeenkomst van 20 november 2025 voor ophalen van laatste input.

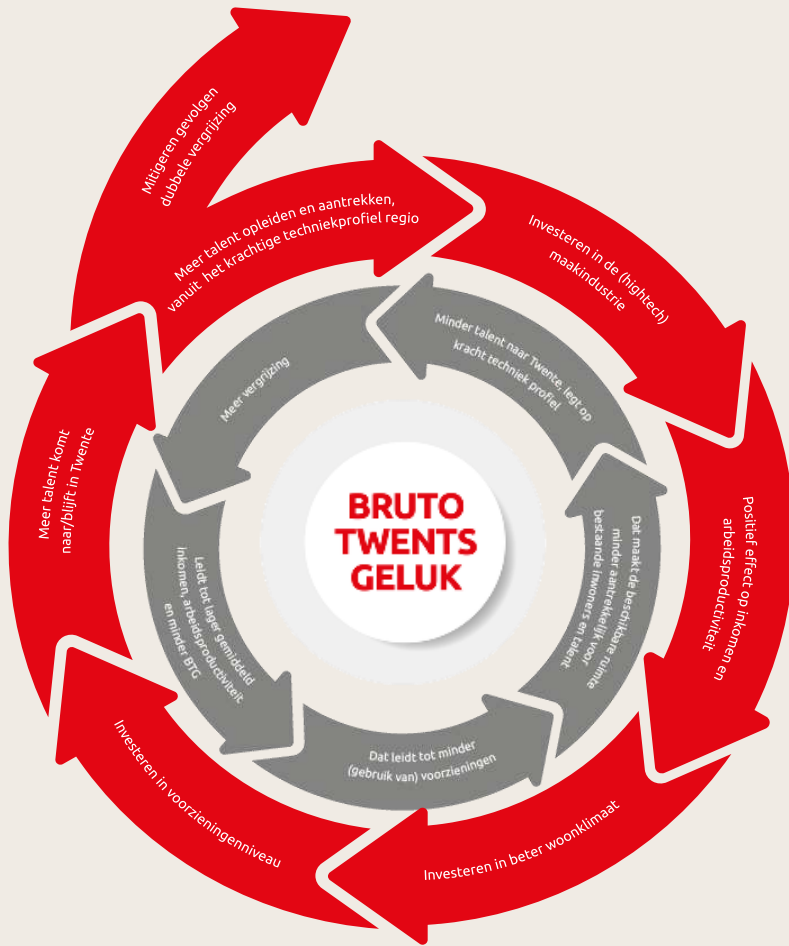
Het document is gebaseerd op **eerder genomen besluiten** in Twente Board. In september 2024 is de verhaallijn vastgesteld, de basis voor het Plan voor de regio. In juni 2025 zijn de 21 opgaven vastgesteld die passen deze verhaallijn en bij de uitgangspunten vanuit het Rijk bij het NPVR. Het Plan voor de Regio is voor de **komende 20 jaar**. Dat betekent dat de opgaven algemeen zijn beschreven. Daarvoor is een 1-pagina format per opgave gebruikt die de essentie weergeeft.

In de Twente Board van 11 december 2025 is het Plan voor de Regio vastgesteld. Vervolgens is het plan besproken bij de verschillende ministeries en is in overleg een aantal kleine wijzigingen doorgevoerd. Deze aanpassingen worden middels een memo in Twenteboard van april 2026 gedeeld. In een rijksdirecteurenoverleg op 20 maart is het plan akkoord bevonden door het Rijk. Op basis van dit Plan voor de Regio wordt vervolgens een **uitvoeringsagenda** voor de periode **2026 - 2030** opgesteld, waaruit commitment van Rijk en regio uit volgt. Concrete acties om de opgaven aan te pakken en wie wat gaat doen, worden beschreven. Planning is om hiervoor een aanzet begin 2Q2026 gereed te hebben.

Doorlopen planning NPVR

VERTALING NAAR DOELSTELLINGEN NPVR

Twente
Groene, technologische topregio

Investeren in beter woonklimaat

Investeren in voorzieningenniveau

Investeren in mensen naar werk

Relevante opgaven:

1 4 5 10 12
13 14 15 16 19

1 2 3 4 7
11 12 14 15 17
18 19 20 21

1 2 3 4 5
6 7 8 9 10
11 12 13 17 18
19 20 21

Twente
Board

2

21 OPGAVEN
VOOR DE
KOMENDE
20 JAAR

Twente

Werkdocument
Nationaal Programma
Vitale Regio's

REALISEER EEN SCHAALSPRONG VOOR TWENTE

Ruimtelijke Ontwikkelstrategie Twente

Opgave

Twente is een verstedelijkingsregio met ruimte om te groeien met meer dan 100.000 inwoners tot 2050, in het stedelijk en landelijk gebied, en bijbehorende groei van banen en voldoende passende woningen, ook voor (internationaal) talent.

Huidige situatie en context

In 2024 heeft Twente 641.000 inwoners, 288.000 woningen en 352.000 banen. Twente is een initieerregio in de ontwerp Nota Ruimte en is aangewezen als verstedelijkingsgebied in het BO Leefomgeving (BOL) van november 2024. Enschede en Hengelo zijn in het BOL van juni 2025 aangewezen als grootschalige woningbouwlocaties. De gebiedsontwikkeling van de drie spoorzones in Enschede, Hengelo en Almelo zijn dragers van de schaalsproming in Twente met woon- en werkmilieus voor (internationaal) talent.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Rijk, Provincie Overijssel, Waterschap Vechtstromen en de 14 Twentse gemeenten werken aan een verstedelijkingsstrategie voor Twente (ROS Twente). Deze integrale strategie omvat o.a. wonen, werken, mobiliteit, landschap, energie en water.
- Woondeal Rijk, Provincie Overijssel en gemeenten. In 2025 is deze herijkt met een hoger ambitieniveau (5.000 woningen op de woondeal die tot eind 2030 loopt).
- Enschede en Hengelo hebben een WOKT- aanvraag (woningbouw op korte termijn) gedaan voor de Spoorzone Hengelo/Enschede die in 2025 is aangewezen als grootschalige woningbouwlocatie.

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: BO Ruimtelijke Ontwikkelstrategie voorbereidend op BOL/BO MIRT

Uitvoering: Kernteam ROS, Programmamanager ROS

Betrokken ministeries

VRO (primair), EZK*, I&W, BZK

*EZK = EZ en/of KGG

Wat is aanvullend nodig

Het traject ROS Twente loopt en kent een eigen governance en tijdspad met het Rijk. Uit dit traject komen opgaven naar voren om de schaalsproming van de regio waar te maken, met daaruit volgend een eigen uitvoeringsagenda. Voor de invulling van een aantal kritische succesfactoren zijn subsidiemogelijkheden vanuit het Rijk helpend om hieraan een goede invulling te geven.

Geconstateerde knelpunten

In het ROS-traject wordt bepaald waar knelpunten liggen en waar Twente samen met het Rijk optrekt om de schaalsproming te realiseren. Op het gebied van wonen staan in de herijkte woondeal kritische succesfactoren genoemd voor de middellange termijn. Bij enkele hiervan ligt het primaat bij het Rijk. Het is randvoorwaardelijk dat deze punten worden opgepakt om een goede uitvoering te kunnen geven aan woningbouwopgave. Dit zijn onder andere:

- Vereenvoudiging wettelijke planprocedures en inperking/versnelling juridische procedures
- Oplossen van de belemmeringen als gevolg van stikstof
- Investeringscapaciteit woningcorporaties niet beperken door fiscale lasten
- Structurele rijksmiddelen om onrendabele businesscases op te vangen en om investeringen in grond, infrastructuur en leefomgeving mogelijk te maken
- Netcongestie en beschikbaarheid water als randvoorwaardelijke opgaven prioriteit geven

Regionale impact knelpunten

Uitstel of afstel van projecten geeft risico op toename van de spiraal van verschraving en afname brede welvaartsniveau in de regio.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

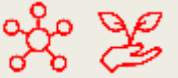
Rijk: ROS-traject voor vormgeven uitvoerings- en investeringsagenda, voortvarende aanpak van genoemde kritische succesfactoren uit de woondeal, Twente opnemen in Citydeal toekomstbestendig bouwen

Regio: Inzetten kracht Twentse bouwsector o.a. met innovatie en voor verduurzaming

Vervolgafspraken

Aanpak en afspraken zoals in het ROS-traject zijn en worden gedefinieerd

REALISEER EEN SCHAALSPRONG VOOR TWENTE

Culturele (maatschappelijke) voorzieningen groeien mee met de schaalspromg

Opgave

De culturele (maatschappelijke) voorzieningen en infrastructuur zijn behouden én meegegroeid met de beoogde ambitie in groei van het aantal inwoners.

Huidige situatie en context

Cultuurregio Twente streeft er naar dat elke inwoner in Twente toegang heeft tot cultuur en zet in op Techniek, Innovatie en Creativiteit (TIC profiel). Vanuit de Cultuurregio Twente is er in Twente een structuur neergezet waarin de samenhang tussen culturele en maatschappelijke voorzieningen (o.a. poppodia, bibliotheken), opleidingsfaciliteiten en de creatieve sector versterkt wordt. De aanwezigheid van creatieve opleidingen (o.a. conservatorium en AKI ArtEZ) en het technologische profiel maken Twente uniek. Twente heeft een aantal meerjarige projecten zoals de Creatieve Broedplaatsen, Cross-tic en de Maakplaatsen waar cultuur en techniek samenkomen. Dit zorgt er o.a. voor dat kinderen en jongeren ervaren hoe leuk en creatief techniek is. Tegelijkertijd kan het aanbod van culturele voorzieningen in de regio beter en uitgebreider, vooral om talent hier te behouden en aan te trekken. Er is veel te doen in de regio, maar de regio blijft op cultureel vlak achter kijkend naar andere regio's en universiteitssteden. Er zijn meer grootschaligere culturele voorzieningen en andere vrije tijd invullingen nodig, zoals een rijk cultureel uitgaansleven (nachtcultuur). Daarnaast biedt de schaalspromg een kans om ook de maatschappelijke voorzieningen in combinatie met cultuur & techniek voor iedereen in de regio toegankelijk te houden.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- De Cultuurregio Twente heeft een convenant met de Minister van OCW afgesloten voor de periode 2025-2028. Daarin zijn afspraken gemaakt over de gezamenlijke financiering van de door het rijk gesubsidieerde culturele organisaties en afspraken over gezamenlijke verantwoordelijkheid voor landelijke culturele infrastructuur.
- Instellingen zijn onderdeel van de Rijks culturele basisinfrastructuur (bis).
- Creatieve broedplaatsen is een succesvol project dat onderdeel is van Regio Deal 1.

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: BO Cultuurregio Twente
Uitvoering: AO Cultuurregio Twente

Betrokken ministeries

OCW (primair)

Wat is aanvullend nodig

Een gezamenlijke strategische meerjarenaanpak is nodig om van Twente, met Enschede als centrumgemeente, een culturele hotspot te maken met een duidelijk TIC profiel. Cultuur is een essentieel onderdeel van een sterke economie en de brede welvaart. Uitbreiding en behoud van de door het Rijk gefinancierde culturele organisaties die van wezenlijk belang zijn voor een sterk en aantrekkelijk cultureel ecosysteem (bis instellingen). Culturele voorzieningen en aanbod (b.v. van poppodia en evenementen) moeten passen bij de schaalspromg en het profiel van Twente. Daar past het behoud van de creatieve opleidingen bij, zoals Conservatorium en AKI. In de kleinere kernen komen veelal meerdere functies in Multi Functionele Accommodaties (mfa's) samen en waar een sterke verbinding is tussen cultuur en sociale vraagstukken, waarmee deze mfa's van belang in de sociale samenhang en leefkwaliteit. Kleinere culturele instellingen en initiatieven worden veelal gedragen door vrijwilligers, wat maakt dat toenemende complexiteit in regels en het aanvragen van subsidies, professionele ondersteuning vraagt.

Geconstateerde knelpunten

- Gesubsidieerde culturele organisaties staan onder druk door verdeling van Rijksmiddelen. Het op niveau houden van voorzieningen is daardoor lastig en vanuit groeiambitie is meer nodig.
- Verschraling cultureel klimaat in steden belemmert behouden en aantrekken van jongeren
- Het behoud van de AKI voor de regio staat onder druk
- Wet- en regelgeving zit multifunctioneel gebruik van accommodaties in de weg door verschillen in eisen (b.v. combinatie onderwijs, culturele functie, bibliotheek, sport)

Regionale impact knelpunten

Mede door de beleids- en investeringslogica staan regionale culturele voorzieningen onder druk. Voor kwaliteit van leven gaat het om behoud/groei en toegang van de culturele voorzieningen.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Drempels voor realisatie multifunctionele accommodaties uit wet- en regelgeving halen, De toenemende aandacht voor de regio in de verdeling van de middelen moet doorzetten om te kunnen investeren in een breed cultureel aanbod.

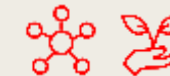
Regio: Doorontwikkeling van de Cultuurregio Twente, Onderzoeken behoefte als gevolg van de schaalspromg, inzet op multifunctioneel ruimtegebruik creëert ruimte en kostenefficiënte.

Vervolgafpraak

.....

IEDEREEN KAN MEEDOEN

Stijging van het gemiddeld onderwijsniveau, passend bij de regio

Opgave

Streven naar een stijging van het gemiddeld onderwijsniveau, passend bij de regio

Huidige situatie en context

Het hightech profiel van Twente maakt het noodzakelijk dat het gemiddeld opleidingsniveau in de regio verder opschuift richting het niveau van het landelijk gemiddelde. Daarnaast is er nationaal behoefte aan meer technische studenten bijvoorbeeld benoemd in het nationaal versterkingsplan microchiptalent. De Universiteit Twente, van strategisch belang voor de regio, wil de komende jaren daarom groeien in omvang. Daarnaast wordt het vakmanschap en daarmee mbo steeds belangrijker. De werkzaamheden in de maakindustrie in Twente worden complexer en dat betekent een toenemende behoefte aan vakmensen met een mbo4 of mbo+ (associate degree) opleiding. Ook de installatie en bediening van machines vraagt meer, daar kunnen digitale hulpmiddelen mbo2 of mbo3 opgeleiden helpen om de complexer wordende taken uit te voeren, zodat werknemers voor wie doorgroeien in opleidingsniveau buiten bereik ligt toch een productieve bijdrage kunnen blijven leveren.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Toekomstvisie onderwijs
- Regionale arbeidsmarktinfrastructuur en het regionaal werkcentrum in ontwikkeling, waar focus ligt op LLO in de regio o.a. aan via het Twents fonds voor Vakmanschap
- Het Actieplan Groene en Digitale Banen geeft aandacht aan vakmanschap
- Groeifondsaanvragen voor de LLO Katalysator en Tech Oost
- Het Versterkingsplan Microchip-talent met o.a. doorstroomprogramma's gerealiseerd richting mbo+ en vanuit het hbo richting masteropleidingen.

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Voorzittersoverleg van de drie onderwijsinstellingen en OCW

Uitvoering: Onderwijsinstellingen

Betrokken ministeries

OCW (primair), EZK, SZW

Wat is aanvullend nodig?

Stabiele financiering van het onderwijs is nodig, met aandacht voor de regionale situatie. Het is daarnaast nodig dat het onderwijs de focus gaat leggen op mbo4 en mbo+ (associate degree) opleidingen. Het ontwikkelen van een gemodulariseerd aanbod dat zich richt op zij-instroom en doorstroom richting opleidingen voor de maakindustrie is daarbij een volgende stap. Specifieke aandacht behoeft kiezen voor techniek door kinderen op jonge leeftijd, laaggeletterden, vrouwen en mensen met een niet-Westerse achtergrond. Bedrijven zouden geholpen kunnen worden om digitale hulpmiddelen te ontwikkelen gericht op medewerkers die geen opleidingsstap kunnen maken.

Geconstateerde knelpunten

- Huidige bezuinigingen op onderwijs en onderzoek zijn contrair ten opzicht van wat nodig is, met name in technische sector voor het verdienvermogen van Nederland
- Er is capaciteit nodig voor ontwikkelen regionale strategie te ontwikkelen mbt een gemodulariseerd aanbod van opleidingen richting maakindustrie en digitale hulpmiddelen. Bekostiging van modulair aanbod ontbreekt.
- Er mist een nationaal plan om de groeiambitie om meer technisch talent op te leiden, in specifiek wo-studenten, voldoende waar te maken.

Regionale impact knelpunten

Er is een onvoldoende aantrekkelijk klimaat (talent en onderzoek) voor het innovatieve hightech bedrijfsleven. De kloof tussen werknemers die complexer wordende werkzaamheden kunnen uitvoeren en werknemers die deze stap niet kunnen zetten wordt groter. De innovatiekracht en economische potentie van het bedrijfsleven blijven achter indien er onvoldoende medewerkers zijn om complexere taken uit te voeren.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Faciliteren van de beoogde groei van de UT. Ondersteuning bieden in de strategie-ontwikkeling en ontwikkelen van digitale hulpmiddelen voor het kunnen uitvoeren van complexere taken. Verder dienen we na te denken over bekostigingsarrangementen.

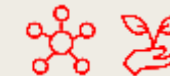
Regio: De regio dient behoefte bij de werknemers & bedrijven in overeenstemming te brengen met het opleidingsaanbod en de impact van het uitrollen van dit aanbod te monitoren.

Vervolgafpraak

.....

IEDEREEN KAN MEEDOEN

Laagdrempelige voorzieningen voor startkwalificaties en LLO

Opgave

Er zijn regio-breed laagdrempelige voorzieningen voor het ontwikkelen van talent op alle niveaus, gericht op startkwalificaties en LLO (Leven Lang Ontwikkelen) in tekortsectoren.

Huidige situatie en context

Al het talent is nodig voor de toekomstige arbeidsmarkt, talent dat een passende startkwalificatie heeft en zich blijvend kan ontwikkelen. De verwachte groei die gepaard gaat met de schaa sprong van de regio is naar verwachting 55.000 banen, waarvan techniek, ICT en de zorg tekortsectoren zijn die opvallen in de regio. In deze sectoren is geen eenduidige beeld wat de LLO-behoefte is om personeel arbeidsfit te houden en om de gemiddelde arbeidsproductiviteit te laten toenemen. Binnen de meerjarenagenda van de Arbeidsmarktregio Twente is LLO een strategische pijler en LLO is een strategisch programma binnen Twente Board. Beide moeten leiden tot een aangescherpte regionale LLO-visie en uitvoeringsagenda in 2025/2026. Naast de tekortsectoren vraagt de arbeidsmarkt voor ondersteunende voorzieningen ten behoeve van de schaa sprong en daarbinnen banen in sectoren zoals onderwijs, cultuur en recreatie aandacht.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- In lijn met landelijk beleid wordt via de Arbeidsmarktregio Twente het regionaal werkcentrum vormgegeven, waar regionale initiatieven zoals het leerwerkloket, werkplein Twente en het Twents Fonds voor Vakmanschap onderdeel van worden.
- Het Twents Fonds voor Vakmanschap en Opijver in de Achterhoek zijn in gesprek met het Rijk om de regionale scholingsfondsen meer structureel te maken.
- Het project Ikletterop (laaggeletterdheid) en de LLO katalysator, waarin learning communities en het professionaliseren van LLO worden vormgegeven binnen de onderwijsinstellingen, worden gefinancierd vanuit het Nationale Groeifonds.
- Via het Nationaal Versterkingsplan Microchiptalent wordt o.a. een plan gemaakt voor LLO en zij-instroom in de chip tech sector.

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Bestuurlijk Werkbedrijf/Regionaal Beraad, Twente Board

Uitvoering: Programmabureau Arbeidsmarktregio Twente, Twente Board Development

Betrokken ministeries

OCW (primair), EZK, SZW

Wat is aanvullend nodig

Er is een overkoepelende regionale LLO-visie en uitvoeringsprogramma nodig vanuit sociaal economisch perspectief en behoeften van het bedrijfsleven, met focus op de tekortsectoren en waarbinnen landelijk beleid en initiatieven gebruik kunnen maken van regionaal bewezen instrumenten. Naast formeel leren moet informeel leren structureel zijn ingebed bij onderwijsinstellingen en bedrijven. Learning communities die de adaptatie van innovaties versnellen zijn daarin een vernieuwend concept, evenals het opzetten van een duurzame financiële infrastructuur voor persoonlijke leer- en ontwikkelbudgetten waarin private en publieke middelen samenkomen. De visie dient prioriteiten te stellen voor doelgroepen en (tekort)sectoren waarmee de eerste ervaringen worden opgedaan.

Geconstateerde knelpunten

- LLO is geen wettelijk taak van onderwijsinstellingen waarmee er geen structurele middelen beschikbaar zijn voor LLO binnen de onderwijsinstellingen. Het formele onderwijs is niet vraaggericht, flexibel en wendbaar genoeg om in te spelen op ontwikkelvragen en behoeften van het bedrijfsleven.
- Er is sprake van gebrekkige kennisvalorisatie t.b.v. innovatie in het MKB (SER Overijssel)
- Beperkte betrokkenheid van het onderwijs bij ontwikkeling van sectorale ontwikkelpaden
- Er zijn (te) veel verschillende beleidsinstrumenten en initiatieven voor LLO die allemaal een eigen governance en uitvoering vragen en onvoldoende gebruik maken van de bestaande regionale structuur en bewezen instrumenten

Regionale impact knelpunten

LLO is op een ad hoc manier georganiseerd, kent een versnipperde uitvoering en sluit onvoldoende aan op de behoeften van bedrijven.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Maak LLO (deels) onderdeel van de wettelijke taak van het vervolgonderwijs inclusief bekostiging, maak beter gebruik van de regionale infrastructuur en instrumenten voor nieuw beleid

Regio: Opstellen regionale LLO-visie en uitvoeringscapaciteit vrijmaken voor realisatie vanuit de behoeften van het bedrijfsleven

Vervolgafpraak

.....

IEDEREEN KAN MEEDOEN

Aanpak sociale achterstanden

Opgave

Sociale achterstanden in de regio, met focus op het stedelijk gebied, worden structureel verbeterd, met focus op gelijke kansen (elk talent telt) en tegengaan van intergenerationale armoede problematiek.

Huidige situatie en context

Hoewel Twente groeit, profiteert een aantal gebieden in de regio onvoldoende van deze groei. Onderzoek maakt duidelijk dat de situatie van een deel van de inwoners ondermaats is op gebied van arbeidsparticipatie, onderwijsprestatie (o.a. onder advisering) en gezondheid. Enschede en Almelo kennen de meeste buurten/wijken met gestapelde problematiek. Er zijn echter ook buurten/wijken in niet stedelijk gebied met een vergelijkbaar profiel. Onze ambitie voor over 20 jaar is dat:

Kinderen die nu geboren worden onderwijscarrières hebben die passen bij hun vermogen en talenten. Daarmee leggen we de structurele basis om toe te groeien naar een opleidingsniveau op nationaal gemiddelde.

- Jongeren duurzamer werk hebben in de eigen regio en in regionale toekomstbestendige sectoren.
- Ouders minder drempels ervaren om te participeren op de regionale arbeidsmarkt en daarmee een ander voorbeeld geven aan hun kinderen.
- Kinderen, jongeren en ouders wonen in duurzamere woningen en in gezondere buurten.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

Reguliere programma's; geen specifieke extra investeringen voor Twente. Financiering voor de aanpak sociale achterstanden is nu versnipperd via verschillende landelijke programma's, die in vrijwel alle G40 steden bestaan. Om structureel effect te kunnen sorteren is structureel geld nodig.

Eigenaarschap in de regio (voorstel)

Bestuurlijk: wethouder gemeente Enschede bestuurlijk trekker namens gebieden met een zeer hoge mdi score.

Uitvoering: Alliantievorming en centrale coördinatie voor de gebieden met een zeer hoge MDI

Betrokken ministeries

VRO/BZK (primair), VWS, SZW, OCW, J&V

Wat is aanvullend nodig

Langjarige gebiedsgerichte aanpak: met focus op het doorbreken van intergenerationale achterstanden op diverse beleidsterreinen.

Structurele financiering: een langjarige aanpak kan alleen met structurele financiering. Te denken we aan 15-25 miljoen euro per jaar.

Geconstateerde knelpunten

- Versnipperde financiering (o.a. door specifieke uitkeringen) en bezuinigingen
- Ontbreken langjarige financiering zoals in NPLV en specifieke sturing op het wegwerken van achterstanden via ongelijk investeren;
- Ontbreken van integrale aanpak en sturing op integraliteit

Regionale impact knelpunten

Groeipotentie van Twente komt onvoldoende tot ontwikkeling omdat ontwikkeling van arbeidspotentieel en talent dat nodig is gelet op de dubbele vergrijzing niet beschikbaar komt en kosten die nodig zijn binnen sociaal domein leiden tot lagere investeringsruimte voor overige ontwikkelingen.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Langjarige, domeinoverstijgende samenwerking in lijn met of conform systematiek NPLV-gebieden inclusief ontschotter langjarige financiering en investeringslogica op basis van ongelijk investeren, Versnellingsagenda's – samen ontwikkelen en stimuleren van gebiedsgerichte kansenagenda's.

Regio: Woningverbetering en verduurzaming, Intensivering van het onderwijs, Stimuleren lokale economie gekoppeld aan versterken sociale cohesie door wijkontwikkeling met een sociaaleconomische impuls, Om onderwijs goed te kunnen volgen en participatie vol te houden is het voor sommige mensen nodig om belemmeringen in het persoonlijke leven weg te nemen.

Vervolgafspraken

Op basis van de successen van NPLV gemeenten alliantievorming in de Regio en met het Rijk en nader uitwerken van de beleidsmaatregelen voor alle partijen

TWENTE IS HIGHTECH HOTSPOT

Maakindustrie als stuwende kracht voor 55.000 extra banen

Opgave

Twente is verder ontwikkeld als internationale hotspot voor de hightech maakindustrie en dit is de stuwende kracht achter realisatie van 55.000 extra banen.

Huidige situatie en context

Twente is een van de vier nationale hotspots voor de hightech maakindustrie. De maakindustrie in Twente is als toeleverregio sterk verbonden met waardeketens in Nederland. Deze maakindustrie is daarmee een belangrijke stuwende sector die veel sectoren bedient die van strategisch belang zijn voor het concurrentievermogen van Nederland en Europa. Twente legt focus op clusterontwikkeling rond chiptech, defensie en medtech en is daarbij sterk verbonden met technologieregio's zoals Brainport Eindhoven en Arnhem/Nijmegen. Deze speerpuntsectoren zijn een belangrijke aanjager van de schaalessprong die de regio ambieert en op deze thema's is een sterke verbondenheid met de Duitsland. Met drie sterke onderwijsinstellingen die goed samenwerken in de onderwijswaaier leidt Twente technisch talent op voor bedrijven in de regio en Nederland. De Universiteit Twente biedt daarnaast techniekonderwijs aan in samenwerking met de regio's Zwolle, Achterhoek, Almere en Amsterdam.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Industriebeleid (opvolger van topsectorenbeleid)
- Nationale Technologiestrategie (NTS)
- Nationale Investeringsagenda (rapport Wennink)
- Versterking nationale en Europese chip tech sector via o.a. de sectoragenda (in ontwikkeling), New Origin 1^e fase, ChipNL, nationaal versterkingsplan microchiptalent, Joint Innovation Centers UT/TNO, PIX Europe, plan Chip Tech Twente 2035
- Versterken defensie cluster op schaal van Oost-Nederland, met Thales als grootste defensiebedrijf van Nederland
- Nationaal Groeifonds o.a. Photon Delta, Quantum Delta, NextGen HighTech en Polaris
- Programma Ruimte voor Economie
- Innovatiepact Nederland-Duitsland (in relatie tot TECH.LAND programma)

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Twente Board

Uitvoering: Twente Board Development

Betrokken ministeries

EZK (primair), OCW, defensie, VWS

Wat is aanvullend nodig

Lopende trajecten zijn vooral gericht op het ontwikkelen van een visie en/of strategie. Voor het realiseren van groei in banen zijn meerjarenprogramma's nodig, met duidelijke focus. Voor ChipTech is dat o.a. de realisatie van de New Origin fabriek voor productie van geïntegreerde fotonische chips als belangrijke schakel in het nationale en Europese fotonica-ecosysteem. Voor defensie gaat het over het opschalen van productie voor bedrijven als Thales, VDL en Demcon, financieringsinstrumenten voor innovatie passend bij het mkb en testomgeving voor innovaties. Bij MedTech streeft de regio naar een onderzoeksinstituut rond zorgtechnologie en het concept "Ziekenhuis van de toekomst". Twente kan fysieke ruimte voor (groei van) bedrijven bieden via bovenregionale bedrijfslocatie zoals XL Businesspark 2, Technology Base TenCate NEXT gericht op profiel hightech, mits randvoorwaarden zoals energie, (proces)water en stikstof worden ingevuld (zie opgave 10).

Geconstateerde knelpunten

- Beperkte beschikbaarheid van middelen voor innovatie (3%-norm Lissabon), stabiel beleid voor publiek-private samenwerking en behoefte aan een nationale investeringsinstelling
- Financiering van regionale innovatie-ecosystemen en onduidelijke positie van triple-helix samenwerking/economic boards als gesprekspartner voor het Rijk
- Ontbreken Twentse vertegenwoordiging in nationale publiek-private governance
- Tekorten aan energie, proceswater en fysieke ruimte voor bedrijven
- Tekort aan technisch talent en belemmeringen voor aantrekken internationale talent

Regionale impact knelpunten

De economische potentie en innovatiekracht van de regio worden onvoldoende benut als belangrijke basis voor brede welvaart in de regio

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Inrichten Nationale Investeringsinstelling, (langjarige) inrichten vergelijkbaar instrument als Nationaal Groeifonds, uitwerken NTS inclusief benoemen regionale concentratie kennisgebieden en financieren kennisinfrastructuur zoals New Origin 2^e fase (zie opgave 7)

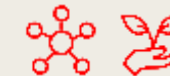
Regio: opzetten perspectieffonds voor innovaties, gericht beleid voor het laten groeien van start-ups en scale-ups in speerpuntsectoren (zie opgave 8), gericht beleid voor het verhogen arbeidsproductiviteit o.a. door digitalisering en automatisering (zie opgave 9)

Vervolgafpraak

.....

TWENTE IS HIGHTECH HOTSPOT

Een passende hightech kennisinfrastructuur

Opgave

Twente heeft een passende hightech kennisinfrastructuur om bij te dragen aan concurrentiepositie en strategische autonomie van Nederland.

Huidige situatie en context

Twente heeft een goede positie in de Nationale Technologie Strategie (NTS) en binnen de nationale investeringsagenda voor Nederland op het gebied van chip design, fotonica, medtech en radartechnologie/sensing. Het verder uitbouwen en 'state-of-the-art' houden van de kennisinfrastructuur is cruciaal voor het uitbouwen van de sterke kennisposities in Twente, het laten groeien van clusters aan bedrijven en het aantrekken van (buitenlandse) private investeringen. Voor chip design en fotonica hebben het MESA+ instituut en de High Tech Factory een belangrijke functie, met daaraan gekoppeld New Origin, de productiefaciliteit voor geïntegreerde fotonische chips. Voor MedTech wordt begin 2026 met de realisatie van de Medtech factory gestart en biedt het TechMed Center een belangrijke basis voor innovaties in de zorg. De regio heeft tot slot ambitie om de voormalige militaire luchthaven in te zetten voor innovaties voor defensie en luchtvaart (drones, radar/sensing, elektrisch vliegen. Deze kennisinfrastructuur wordt onder andere via Next Tech Twente en samenwerking tussen topwerklocaties verbonden met de bredere maakindustrie in de hele regio.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Inventarisatie ROM-structuur voor uitwerking NTS
- Nationaal Groeifonds o.a. Photon Delta, Quantum Delta, NextGen HighTech en Polaris
- Photon Delta: financiering eerste fase New Origin, PIX Europe
- Joint Innovation Center UT/TNO
- Nationale investeringsagenda voor Nederland (rapport Wennink)
- Inventarisatie ruimtelijke opgaven nationale campussen

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Twente Board

Uitvoering: Twente Board Development

Betrokken ministeries

OCW (primair), EZK

Wat is aanvullend nodig

Prioriteiten binnen de NTS moeten structurele middelen krijgen, waaronder het ChipNL innovatieprogramma. Per technologie moeten keuzes worden gemaakt voor regionale brandpunten, gebaseerd op de kennispositie en innovatievermogen. Voor een aantal technologieën geldt dat het ontbreken van voldoende faciliteiten leidt dat valorisatie van kennis niet snel genoeg gaat en starters niet kunnen doorgroeien en soms de regio verlaten. De kennisinfrastructuur moet nationaal via investeringen in regio's complementair aan elkaar worden vormgegeven, naar voorbeeld van NanoLabNL, en met een blik over de grens naar Duitsland en België en internationaal met strategisch complementaire regio's voor Nederland. Daarnaast is een gerichte FDI-inzet nodig gericht op de aanwezige kennisinfrastructuur in Nederland, waarin de strategische kennisposities en speerpuntsectoren van Twente zichtbaar zijn.

Geconstateerde knelpunten

- Ontbreken nationaal instrument voor financieren innovatie en het ontbreken van een nationale investeringsinstelling voor opschalen van innovatie en bedrijven met potentie.
- De trajecten NTS en de nationale investeringsagenda lopen langs verschillende lijnen, wat vanuit het perspectief van de regio een onsamenhangend beeld oplevert
- Twente is een mkb-regio is, met veel toeleverende maakindustrie en weinig (grote) OEM-ers, die vroeg mee kunnen investeren in de realisatie van de kennisinfrastructuur maar veelal meefinancieren in gebruik van gedeelde test- en productiefaciliteiten
- Aantrekken en behouden van technisch talent als randvoorwaarde

Regionale impact knelpunten

Het ontbreken van een passende kennisinfrastructuur verbonden met andere nationale brandpunten leidt tot minder (door)groei van start-ups en scale-ups en valorisatie van kennis en innovatie voor de toekomst.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Transparant beeld geven van processen NTS en investeringsagenda, afspraken maken over en erkennen van regionale kennisposities, gerichte investeren in de kennisinfrastructuur in de regio met focus op de drie speerpuntsectoren.

Regio: Mede financieren gedeelde faciliteiten, focus in acquisitiebeleid

Vervolgafpraak

.....

TWENTE IS HIGHTECH HOTSPOT

Kraamkamer voor start-ups en scale-ups

Opgave

Startups in de kraamkamer van Twente groeien door naar scale-ups door beschikbaarheid van faciliteiten, kapitaal, talent en fysieke ruimte.

Huidige situatie en context

Twente kent staat nationaal bekend als kraamkamer voor startups. Een aantal bedrijven daarvan zijn doorgroeit, zoals Demcon, Micronit en X-Sense (tegenwoordig Movella), en zelf te groot voor de regio geworden, zoals Booking.com en Thuisbezorgd. Toch groeien te weinig startups door naar een scale-ups. Ambitie van zowel Europa als Nederland is dat het aandeel start-ups dat doorgroeit gaat stijgen. De EU-verordening start-up en scale-upklimaat moet een antwoord geven op de voornaamste belemmeringen. Regio partners en de provincie Overijssel ondersteunen valorisatie van kennis van de Universiteit Twente en Saxion en innovatie binnen het mkb via Novel-T die ondersteuning levert aan start-ups en scale-ups. Met de focus op de drie speerpuntsectoren chiptech, medtech en defensie wil Twente gerichtere inzet op het laten doorgroeien van start-ups binnen deze clusters. Oost NL beheert een aantal investeringsfondsen o.a. voor de provincie Overijssel die participeren in start-ups en scale-ups. Daarnaast werkt de regio aan het verbinden van de start-up ecosystemen tussen Nederland (Novel-T) en Duitsland (REACH/Digihub Münster).

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Meerjarenprogramma Bovenregionale Samenwerking Technologiebrandpunten
- Aanjaagprogramma Tech.Leap
- Invest-NL, ROM structuur en durfkapitaal strategie
- Startupvisumregeling
- Europees Tech Champions initiatief
- Innovatiepact Nederland-Duitsland (in relatie tot TECH.LAND accelerator)

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Twente Board

Uitvoering: Twente Board Development, Novel-T en Oost NL

Betrokken ministeries

EZK (primair), OCW

Wat is aanvullend nodig

Er wordt te weinig groeikapitaal/venture capital door Twentse startups uit de markt gehaald. Gekwalificeerde begeleiding en ondernemerschap zijn daarnaast essentieel. Dat vraagt toevoegen thema ondernemerschap in het curriculum binnen het onderwijs en het koppelen van start-ups en scale-ups met bestaande en meer ervaren ondernemers in de regio. Dat vraagt anders kijken naar begeleiden start-ups en herwaardering van het merk "Ondernemende Universiteit" in samenwerking tussen kennisinstellingen en ondernemers. Beiden leiden tot een betere inschatting wanneer startups rijp zijn voor investeringen. Daarnaast vraagt het een investeringen in de kennisinfrastructuur (zie opgave 7) en fysieke ruimte om groei mogelijk te maken (zie opgave 10).

Geconstateerde knelpunten

- Er is onvoldoende toegang tot groei- en risicokapitaal via o.a. ROM's en private investeerders.
- Er is onvoldoende geleiding van investeringscasussen uit Twente naar Invest-NL en Europese instrumenten en geen structureel beleid rond scale-ups
- Versterken koppeling tussen regionaal aanwezig ondernemerschap en private fondsen met de start-up community
- Aantrekken en behouden voldoende technisch talent als randvoorwaarde

Regionale impact knelpunten

Start-ups groeien te weinig door naar scale-up bedrijven waardoor bedrijvigheid ontstaat.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Oprichten Nationale investeringsinstelling, vertalen Europees beleid rond start-ups en scale-ups naar een nationale aanpak.

Regio: Koppelen start-up community met ervaren ondernemers en regionale investeerders, drie speerpuntsectoren regio focus geven in kennisvalorisatie en ondersteuning van start-ups en scale-ups, vroeger verbinden start-ups met regionale maakindustrie voor het opbouwen waardeketens

Vervolgafpraak

.....

RUIMTE BIEDEN VOOR ONDERNEMEN

Verhogen arbeidsproductiviteit

Opgave

Arbeidsproductiviteit in de regio gelijk trekken naar landelijk gemiddeld, onder andere door inzet van een regio-breed programma rond toepassing van Ai en procesinnovatie.

Huidige situatie en context

De arbeidsproductiviteit in Twente ligt onder landelijk gemiddelde. Binnen de (hightech) maakindustrie zien we dat de groei in arbeidsproductiviteit achterblijft ten opzicht van andere regio's zoals Brainport en de Achterhoek. Dat vraagt investeren in processen o.a. met behulp van digitalisering en automatisering. De regio kent een groot aandeel mkb die toelevert aan (inter)nationale waardeketens. Er zijn een beperkt aantal OEM-bedrijven in de regio die als drijvende kracht acteren in de regio. Daarmee is het lastig eenduidige behoeften op te halen om regionale programma's vorm te geven. De personele krapte zal sectoren steeds meer dwingen de arbeidsproductiviteit te vergroten in de techniek, maar ook sectoren als de zorg, overheid, bouw en vrijetijdsector. Er lopen diverse programma's voor digitalisering en Ai, maar die zijn veelal tijdelijk van aard, relatief klein in omvang en versnipperd vanwege verschillende financieringsbronnen, governance en toepassingsrichting.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Nationale Productiviteitsagenda
- Nationaal Groeifonds Ai-Ned en Nationale Ai coalitie
- Nationale digitaliseringsstrategie
- Actieagenda Smart Industry en EU EDIH structuur
- Regionale betrokkenheid bij diversie (landelijke) initiatieven waaronder ICAI-labsROBUST, Ai for Energy Grids, Healthy Ai, Geo-AI en BOOST.
- Actieagenda Ai en Data (uitwerking Ai als onderdeel van de NTS)
- Actieagenda mkb-dienstverlening

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Twente Board

Uitvoering: Twente Board Development

Betrokken ministeries

EZK (primair), OCW

Wat is aanvullend nodig

Bedrijven investeren zelf in arbeidsproductiviteit passend bij hun sector. Dat kan worden gefinancierd vanuit RVO-instrumenten en/of specifieke regelingen gericht op de sector. Er zijn veel verschillende initiatieven rond digitalisering en Ai, wat leidt tot versnippering en een breed (vaak niet overzichtelijk) aanbod. Wat daarnaast mist zijn beleid en financieringsinstrumenten gericht op procesinnovaties. Tot slot vraagt inzet van Ai en digitalisering van processen in de maakindustrie gerichte programma's voor ontwikkeling van skills (zie opgave 4).

Geconstateerde knelpunten

- Veel versnipperd aanbod gestimuleerd vanuit zowel, Rijk, provincie als regio
- LLO is (deels) geen wettelijke taak voor het (vervolg)onderwijs, waardoor er minder mogelijkheden zijn om samen met bedrijven competenties van personeel te ontwikkelen om digitale innovatie en ai in bedrijfsvoering optimaal toe te passen.
- Bestaande innovatie-instrumenten zoals de WBSO en EFRO-Oost zijn gericht op productinnovaties, minder op procesinnovatie.

Regionale impact knelpunten

De regio maakt geen inhaalslag als het gaat om het verhogen van de gemiddelde arbeidsproductiviteit en bedrijven zijn op de lange termijn onvoldoende in staat concurrerend te blijven.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Opzetten uitvoeringsagenda arbeidsproductiviteitsverhoging (suggestie: leg focus op sectoren benoemd in de industriebrief), gericht en structurele uitvoeringsagenda mkb-dienstverlening

Regio: Vergroten zichtbaarheid aanbod, verbinden bestaande regionale initiatieven naar regionale programma's met aanbod gericht op behoeften bedrijfsleven

Vervolgafpraak

.....

RUIMTE BIEDEN VOOR ONDERNEMEN

Beschikbaarheid van voldoende fysieke ruimte, energie en water

Opgave

Naast voldoende fysieke ruimte, zijn basisvoorzieningen zoals energie en water voldoende beschikbaar in de regio.

Huidige situatie en context

Fysieke ruimte voor bedrijven, aansluiting op het energienet en beschikbaarheid van voldoende (proces)water zijn randvoorwaarden om economische groei (zie opgave 6) en de schaalprong in de regio (zie opgave 1) mogelijk te maken. Tot en met tenminste 2035 heeft Twente te maken met ernstige netcongestie. Inmiddels staan honderden bedrijven op de wachtlijst voor een stroomaansluiting of verzwaring. Daarnaast is Twente een van de eerste regio's waar waterbeschikbaarheid niet langer vanzelfsprekend is, wat leidt tot een wachtlijst bij waterleverancier Vitens. De derde wachtlijst vormt zich rond de beschikbaarheid van kavels voor nieuwbouw en uitbreiding. Alle drie vragen efficiënt omgaan met de bestaande ruimte en beschikbare capaciteit, totdat structurele oplossingen beschikbaar komen, en kennisdeling in de regio. Daarnaast vraagt het verkennen en toepassen van innovaties en alternatieven zoals binnen Smart Energy Hubs, de verkenning kernenergie Overijssel en het programma Twentse Golf.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Ruimte: Nationale Omgevingsvisie/REB, Nota Ruimte/ROS Twente, Programma Ruimte voor Economie
- Netcongestie: Aanpak netcongestie, Regio Deal 2, Regionale Energiestrategie Twente (RES)/Energiestrategie Twente (EST)
- Watercongestie: Water & bodem sturend, Nationaal Waterprogramma,
- Grensoverstijgende programma's energie en water

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Bestuurlijk Overleg Programmeren Bedrijventerreinen (ruimte)
Energy Board Overijssel (energie)
Waterschap Vechtstromen/Vitens (water)

Uitvoering: Divers

Betrokken ministeries

EZK (primair), VRO, I&W

Wat is aanvullend nodig

Vertaling programma Ruimte voor Economie naar regionale prioriteiten en een langjarige aanpak voor het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen, waarbij ook de verdichtingsopgave meegenomen wordt. Aandacht (in beleid en middelen) voor het verslimmen van het energiesysteem naast de inzet op het verzwaren van de infrastructuur. Erkenning van Twente als schaalregio voor de aanpak van het (industrie)watertekort. De regio wordt voor alle drie de uitdagingen graag betrokken bij vormgeven van landelijk beleid, met ook voor de grensoverstijgende dimensie.

Geconstateerde knelpunten

- Beperkte ruimte voor regionale maatwerk oplossingen en te veel juridische en beleidsmatige drempels wat leidt tot onzekerheid om regionaal te investeren in (tijdelijke) oplossingen
- Te weinig capaciteit bij betrokken (overheids)instanties om zowel de structurele oplossing als de tijdelijke verlichting mogelijk te maken
- Behoefte aan meer financiële middelen voor zowel realisatie als capaciteit
- Beperkte betrokkenheid bedrijfsleven in besluitvorming rond drie thema's

Regionale impact knelpunten

Gebrek aan water, energie en ruimte leidt tot achteruitgang vestigingsklimaat en frustrereert de realisatie van de schaalprong van de regio en investeringsbereidheid private sector.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

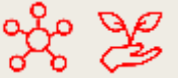
Rijk: Aanpak wateropgave vormgeven, lange termijn beleidskaders ontwikkelen en juridische mogelijkheden bieden om te werken aan tijdelijke oplossingen, pilots en experimenteerruimte faciliteren voor slimmer inrichten van bedrijventerreinen (verdichten), oplossen netcongestie en voorkomen watertekort, opzetten nationaal Water Resilience Center in Twente

Regio: Consortium bouwen en regionale investeringsagenda maken voor oplossingen (industrie)watertekort nauw verbonden aan de bredere maatschappelijke uitdaging rondom water en droogte (Twentse Golf), leren en kennisdelen over de aanpak en 'best practices', herijken programmeringsafspraken in de regio (2027), beschikbaar stellen uitvoeringscapaciteit voor te intensiveren bestaande werklocaties en gericht uitbreiden.

Vervolgafpraak

.....

RUIMTE BIEDEN VOOR ONDERNEMEN

De Technology Base als innovatiecampus met luchthaven Twente Airport

Opgave

Technology Base/Twente Airport ontwikkelt zich als terrein voor innovatie voor defensie en de toekomst van de luchtvaart, inclusief een (e-)hub functie.

Huidige situatie en context

Defensie-infrastructureur en de defensie-industrie zijn cruciaal in het licht van de langjarige investeringen vanuit het Rijk in Europees en NAVO-verband. Twente heeft een sterke defensie-industrie, met Thales als grootste defensiebedrijf, specifiek op het gebied van radar/sensing en drones/ autonome systemen. Technology Base biedt voor beiden een unieke infrastructuur in het oosten van Nederland, met Twente Airport dat gebruikt wordt voor zakelijk/recreatief vliegverkeer, het testen en innovatie dronetechologie en het faciliteren van onderhoud aan, parkeren van en ontmantelen van vliegtuigen. Er is ruimte voor bedrijven met ruimte gereed voor uitgave en bedrijven onder andere met focus op defensie, alleen netcongestie en stikstof belemmeren deze ontwikkeling. De luchthaven staat voor investeringen in groot onderhoud (provinciaal besluit eind 2025). Marktpartijen willen investeren in de toekomst van de locatie, als omgeving voor innovatie en testen voor de defensie-industrie en potentiële kraamkamer voor de verduurzaming van de (elektrische) luchtvaart en daarmee een fysieke locatie waar de stuwende kracht van de Twentse economie zichtbaar is (zie opgave 6). Om de bereikbaarheid van de luchthaven te verbeteren loopt er bij de Air Traffic Management (ATM) beleidseenheid, gezamenlijke eenheid van het Ministerie van I&W en Defensie, een 5.11 procedure om satelliet navigatie te verkrijgen.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Ontwerp Nationaal Programma 'Ruimte voor Defensie', met Twente Airport voorzien als onderdeel in dronecorridor tussen Deelen en Twente
- Defensie Industrie Strategie en Defensievisie 2035
- Luchtvaartnota 2020–2050
- Dronebeleid "DronePro" / Droneboek I&W

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: GS provincie Overijssel, College van gemeente Enschede,

Uitvoering: Uitvoeringsorganisatie (Gemeenschappelijke Regeling)

Betrokken ministeries

Defensie (primair), EZK

Wat is aanvullend nodig

Er is een helder signaal nodig vanuit het Rijk (defensie) dat Twente Airport belangrijk is voor Nederland en daarmee het behoud van de infrastructuur. Er is een heldere visie nodig op duurzame luchtvaart in Nederland en commitment voor een gefaseerde uitrol van deze visie. Om het Twentse innovatie-ecosysteem rondom defensie, als onderdeel van Oost-Nederland, te ontwikkelen is partnerschap nodig met het Rijk (defensie en EZ) en zijn een passende (kennis) infrastructuur en voorzieningen (o.a. testlabs en –locaties) nodig. Technologie Base heeft de potentie om zich te ontwikkelen als campus rond innovatie voor de defensie-industrie, mits belemmeringen rond stikstof en netcongestie worden opgelost.

Geconstateerde knelpunten

- Investering in groot onderhoud landingsbaan nodig vanuit regionale behoefte (basisvariant) en eventuele behoefte defensie (plus-variant)
- Onzekerheden rond stikstof en netcongestie belemmeren realisatie campus (gronduitgifte bedrijven) en er zijn nog te weinig bedrijven voor het vormen van een smart energy hub (kip-ei)

Regionale impact knelpunten

De bestaande infrastructuur wordt niet behouden voor de regio, wat leidt tot kapitaalvernietiging en wegvallen locatie voor groei defensie-industrie en toekomstige luchtvaart

Mogelijke interventies (suggesties regio, bespreken met Rijk)

Rijk: Medeverantwoordelijkheid nemen voor groot baanonderhoud in relatie tot kwaliteitseisen defensie bij medegebruik in crisistijd

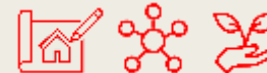
Regio: Besluit toekomst luchthaven inclusief baanonderhoud, opzetten van een perspectieffonds voor nieuwe innovaties, organiseren van een betere OV-verbinding naar het terrein (last mile) als eerste casus in bestaand netwerk van regionale topwerklocaties

Vervolgafpraak

.....

FIJN WONEN VOOR IEDEREEN

Senioren hebben een passende woning voor de toekomst

Opgave

Techniek en innovatie ondersteunen mensen in een gezonder leven en in de zorg aan huis, waardoor inwoners langer veilig en gezond zelfstandig thuis kunnen wonen.

Huidige situatie en context

De stap naar een andere woning – passend bij een volgende levensfase – is groot, zowel qua impact op mensen als financieel. Het vinden van een passende woning in de eigen omgeving is lastig, bijvoorbeeld met twee slaapkamers, gelijkvloers, eventueel met wat (gedeeld) groen en voldoende voorzieningen in de directe woonomgeving. Andere oplossingen zoals het delen van de woning, samenwonen met een vriend of kennis, of onderverhuur van andere ruimtes is juridisch of vanuit de hypotheekverstrekker/verhuurder zijn ook niet mogelijk. Daar komt bij dat de kosten daarvan vaak hoger zijn dan de bestaande hypotheeklasten op een groter huis. Door dit op te lossen, komt er ruimte in de woningmarkt, kunnen inwoners zonder hulp het huishouden blijven doen en gaan vereenzaming tegen.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Regio Deal Twente II
- Woon-Zorg visies
- Integraal Zorgakkoord /AZWA
- Bestaande samenwerking MST/ZGT en UT/MST/ZGT en Universiteit Munster/UKM
- Werkplaats sociaal domein
- Regionaal plan ziekenhuis van de toekomst

Eigenaarschap in de regio (voorstel)

Bestuurlijk: Twentse Koers in samenwerking met WoON Twente

Uitvoering: Versnipperd belegd in de regio

Inwoners verenigen zich ook in bijvoorbeeld Collectief Private Opdrachtgevers (CPO's) en in Platform Twentse Noabershoven

Betrokken ministeries

VRO (primair), VWS, BZK

Wat is aanvullend nodig

Er moet passend worden gebouwd voor senioren (0-treden woningen) en woningdelen moet meer mogelijk worden. Daarnaast moet het financieel interessanter worden gemaakt voor ouderen om te verhuizen, zodat doorstroom in de woningmarkt meer op gang komt, via aanpassing van wet- en regelgeving. Via regelingen moet het mogelijk worden om met behulp van innovatie en technologie langer in een eigen woning te kunnen blijven wonen. Daarnaast vraagt het om sociale netwerken rond mensen te versterken.

Geconstateerde knelpunten

- Woningtekort en bestaande regelgeving werken oplossingen zoals woning delen en realiseren mantelzorgwoningen op eigen terrein tegen. Toenemende een- en tweepersoons huishoudens concurreren met ouderen voor vergelijkbare woningen.
- Maandkosten stijgen door verhuizen (door lage of afbetaalde hypotheek)
- Verhuizen buiten bestaande netwerk, waardoor mogelijk meer professionele ondersteuning nodig is, bijvoorbeeld verhuizen van senioren uit andere delen van het land naar Twente zonder mantelzorgnetwerk.
- Huidige bouwbesluit nodigt niet uit tot innovatie en stimuleren bouwsector minder dit toe te passen.

Regionale impact knelpunten

Stagnatie op de woningmarkt, toenemende vraag naar professionele zorg en ondersteuning door ontbreken mantelzorg en toenemende eenzaamheid.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Woningbouw en mogelijk maken van eigen woonoplossingen zoals woning delen, mantelzorgwoningen op eigen grond, etc., Financiële drempels voor verkoop woning door senioren wegnemen

Regio: Verhuizen makkelijker maken (o.a. verhuiscoach, financiële instrumenten, etc.), Bouwen in lijn met wensen senioren (groen, twee slaapkamer, stalling scootmobiel, hulpmiddelen etc.).

Vervolgafpraak

.....

FIJN WONEN VOOR IEDEREEN

Energiearmoede aanpakken

Opgave

Energie-armoede wordt versneld aangepakt zodat die in de toekomst niet meer voor zal komen.

Huidige situatie en context

In Twente is de problematiek van energiearmoede zichtbaar én urgent. Het zwaartepunt van de problematiek ligt in de grotere Twentse steden (Almelo 11,0 %), Hengelo 7,6 % en Enschede 11,3 % en daarmee hoger dan het gemiddelde van Nederland (6,1 %). Ook in de andere kleinere gemeenten in Twente speelt deze problematiek. Daarnaast bevindt zich in Twente een bredere groep in de gevarenzone. Er zijn relatief veel huishoudens met een laag of middeninkomen in woningen met matige of slechte energetische kwaliteit, die kwetsbaar zijn voor prijsstijgingen of het wegvallen van regelingen. De gevolgen zijn sociaal-maatschappelijk ernstig: financiële stress, gezondheidsproblemen en afnemend vertrouwen in de overheid, kwaliteit woonomgeving neemt af.

Lopende trajecten

- Renovatiedeel Twente 2024 – 2025 met BZK (bepalend traject)
- Inzet Volkshuisvestingsfonds bij verduurzaming woningen in twee kwetsbare wijken in Enschede (voorwaardelijk traject);
- Landelijke subsidietrajecten zoals Spuk Energiearmoede en Spuk Lokale aanpak isolatie)-Ontwikkelen 1-loketsysteem Nationaal Warmtefonds en RVO (bepalend traject)
- Verkenning Regionaal Warmtebedrijf Twente, met nauwe betrokkenheid Energie Beheer Nederland als beoogde staatsdeelneming (bepalend traject).

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Renovatiedeel : drie wethouders van de drie grote gemeenten en de 6 stedelijke corporaties in de drie gemeenten; Bestuurders andere 11 gemeenten via RES (nog te organiseren); Stuurgroep Regionaal warmtebedrijf Twente (nog te organiseren)

Uitvoering: Samenwerkingsverband rondom Renovatiedeel Twente (3 gemeenten, 6 corporaties), Werkgroepen RES Twente

Betrokken ministeries

BZK, VRO, SZW

Wat is aanvullend nodig

Verruimen subsidievoorwaarden Spuks (specifieke uitkeringen). Nu sterk ingestoken op kwantiteit.

- Sturen op meer structurele cofinanciering voor regionale of lokale aanpakken van verduurzaming van kwetsbare wijken. Toekomstige fondsverdeling beter laten aansluiten bij de sociale en economische realiteit in de regio.
- Meer beleidsruimte en maatwerkmogelijkheden voor gemeenten om energiearmoede integraal aan te pakken (ook gekoppeld aan gezondheid, bestaanszekerheid en wonen).
- Versnelling en vereenvoudiging van ondersteuning voor particuliere woningeigenaren met lage inkomens. Dit betekent vereenvoudiging en verruiming van bestaande subsidieregelingen, met minder administratieve lasten.
- Ondersteuningspakket verduurzaming particuliere verhuur (uitvoeringsagenda komende 4 jaar)

Geconstateerde knelpunten

De eerste ervaringen die vanuit de Renovatiedeel naar voren komen zijn:

- Het ontbreekt aan een ontzorgingsaanbod en een goed maatwerkpakket waarmee particuliere eigenaren bereikt kunnen worden. Het ontwikkelen daarvan kost meer tijd.
- Omvang beschikbare subsidies sluit niet aan bij omvang verduurzamingsaanbod. Subsidie voor particuliere eigenaren is vaak te laag en met te veel beperkingen, waardoor zij geen maatregelen nemen.

Regionale impact knelpunten

Energiekosten blijven te veel drukken op de inkomenspositie van specifieke groepen inwoners terwijl de (ervaren) leefkwaliteit onvoldoende is.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: structurele cofinanciering voor regionale aanpak van verduurzaming van kwetsbare wijken, toekomstige fondsverdeling beter laten aansluiten bij sociaaleconomische realiteit in de regio en subsidietrajecten bundelen, meer beleidsruimte en maatwerk zodat gemeenten energiearmoede integraal aan kunnen pakken, ondersteunen corporaties en gemeenten rondom aanpak verduurzaming bij gespikkeld bezit.

Regio: Ontwikkelen integrale aanpak gekoppeld aan gezondheid, bestaanszekerheid, wonen

Vervolgafpraak

.....

FIJN WONEN VOOR IEDEREEN

Structurele en veilige oplossing goederenvervoer

Opgave

Er is een structurele, veilige oplossing voor goederenvervoer per spoor waardoor groei van OV-personenvervoer én nieuwbouw in spoorzones mogelijk is.

Huidige situatie en context

Doorgaand goederenvervoer door stedelijk gebied (Rijssen-Wierden-Almelo-Borne-Hengelo-Oldenzaal) geeft risico's, trillingen, geluid. De voorgestelde regelgeving en onzekerheid over groei van het vervoer belemmert (financieel) mogelijk stedelijke ontwikkeling in de spoorzones.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Onderzoek nut en noodzaak Goederenvervoer spoor Noordoost Europa (GNOE)
- Voorstel Robuust Basisnet
- Regelgeving vervoer gevaarlijke stoffen
- visie Goederenspoor Nederland
- Corridorstudie ATD ligt in de ijskast.

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk:

- Deelname aan Stuurgroep Basisnet, Bestuurlijk Overleg GNOE, Bestuurlijk Overleg SGV Oost Nederland voorbereidend op BO MIRT
- Bestuurlijk trekkers Mobiliteit regio Twente (wethouder Enschede), Spoorgoederenvervoer (wethouder Almelo)
- Voorzitter VNG commissie RWM (wethouder Almelo),
- Veiligheidsregio Twente
- Gedeputeerde Mobiliteit (Provincie Overijssel)

Uitvoering: Twentse spoorgemeenten (coördinatie via Twente 2050)

Betrokken ministeries

I&W (primair), VRO

Wat is aanvullend nodig

Een voor decentrale overheden acceptabele regelgeving rond externe veiligheid langs goederenspoortrajecten. Ook moet duidelijk worden waar de verantwoordelijkheid ligt. Er moet een duidelijke ambitie en uitvoeringsplan komen voor goederenvervoer per spoor in Nederland.

Geconstateerde knelpunten

- Huidige regelgeving wordt niet gehandhaafd door het rijk. Voorgestelde regelgeving heeft onvoldoende oog voor de regionale ruimtelijke en problemen worden bij de gemeenten neergelegd
- Onduidelijkheid over groei spoorgoederenvervoer en daardoor ook onduidelijkheid ambities personenvervoer over spoor, want meer goederentreinen is minder personentreinen.

Regionale impact knelpunten

Onzekerheid over bouwen (woningen, scholen etc.) langs het spoor, gemeenten moeten zelf de afweging maken en zijn verantwoordelijk voor een veilige leefomgeving. Bij bouw van kwetsbare voorzieningen zijn extra maatregelen verplicht waardoor bouw duurder wordt. Ook maatregelen om trillinghinder te voorkomen werkt kostenverhogend.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Visie Goederenvervoer wordt in december in TK behandeld, vraagt meer duidelijkheid voor de toekomst goederenspoor, fasering en benodigde investeringen, Robuust Basisnet gesprekken voortvarend oppakken conform motie Veldman.

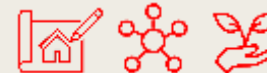
Regio: Binnen de regio duidelijk beleggen verantwoordelijkheden en integraal trekkerschap t.a.v. Basisnet, contacten leggen met Brabantroute gemeenten (samen optrekken), contact behouden met werkgroep goederenvervoer VNG, Twentse visie maken op spoor voor goederen en personen

Vervolgafspraken

.....

FIJN WONEN VOOR IEDEREEN

Kleinere kernen en dorpen blijven vitaal en levendig

Opgave

Kleinere kernen en dorpen blijven vitaal en levendig door toekomstbestendig te programmeren naar behoefte.

Huidige situatie en context

Kleinere kernen en dorpen hebben te maken met een vergrijzing waarbij het aantal en aandeel ouderen stijgt, de ouderen ouder worden dan voorheen en meer ouderen thuis blijven wonen. Daarnaast is er een daling van de huishoudensgrootte, daling van het aantal jongvolwassenen en zijn er onvoldoende doorstroommogelijkheden in de woningvoorraad. Deze situatie draagt bij aan de afname van het draagvlak van voorzieningen, afname van het aantal vrijwilligers, druk op de sociale cohesie en een toename in zorgkosten, o.a. door afname van het aantal mantelzorgers. Daarnaast zijn er veel transities in het landelijk gebied die een relatie hebben met de stedelijke vraagstukken (ruimte, economische groei). De balans tussen natuur, landbouw en platteland is daarbij van belang.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Ruimtelijke Ontwikkelstrategie Twente (ROS), vitale kernen zijn hier onderdeel van
- Wet versterking regie Volkshuisvesting
- Ruimte voor Landbouw en Natuur
- Bereikbaarheid op peil

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: BO Ruimtelijke Ontwikkelstrategie voorbereidend op BOL/BO MIRT

Uitvoering: Kernteam ROS, Programmamanager ROS

Betrokken ministeries

VRO (primair), VWS, LNV

Wat is aanvullend nodig

- De eisen voor landelijke gelden voor versnelling en stimulering van de woningbouw laten aansluiten op de omvang van projecten in kleine kernen;
- Implementeren van het EU-uitgangspunt 'right to stay' in nationaal volkshuisvestingsbeleid;
- Inzetten op grensoverschrijdende OV bereikbaarheid van voorzieningen;

- Duidelijkheid krijgen over ontwikkelingsmogelijkheden in en transitie van het landelijk gebied;
- Vitaliteit stimuleren door voorzieningen naar de kernen te brengen (dag(deel) per week).

Geconstateerde knelpunten

- Kritische succesfactoren uit de woondeal;
- Provinciaal RO-beleid op uitbreiding kernen dat tot nu toe beperkender was dan lokaal en nationaal wenselijk;
- Sociale opgave in een kern leidt ook tot opgave op gebied van voorzieningen;
- Impasse in besluitvorming over stikstof, gewasbeschermingsmiddelen en landbouwtransitie.
- Beperkte uitvoeringscapaciteit door wegvallen van investeringsgelden die verbonden waren aan het opgeheven Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Regionale impact knelpunten

Verschraling voorzieningenniveau in kernen, onvoldoende doorstroommogelijkheden, vergrijzing, toename druk op zorg.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Duidelijk RO-beleid met ruimte voor woningbouw ten behoeve van vitaliteit kleine kernen, Duidelijke kaders en middelen voor transitie landelijk gebied, Investeren in regionale OV-bereikbaarheid. Opvolger voor Nationaal Programma Landelijk Gebied met visie en investeringsbudget voor vitaal landelijk gebied waar voorzieningen onderdeel van zijn.

Regio: Kennisdeling tussen gemeentelijke overheden op gebied van inbreidingsoplossingen, Versterken recreatie en toerisme als mededragers van leefkwaliteit landelijk gebied, Ketensamenwerking bouwsector, agrarische sector en overheden om Twente een broedplaats van biobased bouwen te laten zijn. Voorzieningen naar mensen brengen (ipv mensen naar voorzieningen).

Vervolgafspraken

Vitale kernen zijn onderdeel van de Ruimtelijke Ontwikkelstrategie Twente. Gezien de samenhang met onder andere de transitie van het landelijk gebied is de opgave breder dan binnen de Ruimtelijke Ontwikkelstrategie wordt opgepakt. Verkennen waar Rijk en Regio deze opgaven dan wel samen oppakken.

FIJN WONEN VOOR IEDEREEN

Grensoverschrijdende aanpak van ondermijning

Opgave

Een grensoverstijgende aanpak van georganiseerde, ondermijnende criminaliteit met focus op informatie uitwisselen en passende regelgeving.

Huidige situatie en context

We zien in toenemende mate dat personen en bedrijven die we in Enschede en omstreken kennen uit de ondermijnde criminaliteit, ook criminele activiteiten hebben in Duitsland net over de grens. Ook zien we een verplaatsingseffect door de aanpak van ondermijning in Nederland. Door het verschil in wet- en regelgeving, een soms moeizame uitwisseling van informatie, is het voor criminelen betrekkelijk eenvoudig om de activiteiten voort te zetten in Duitsland. Op geprioriteerde thema's werken gemeenten en politie van Gronau, Losser en Enschede samen met de Euregio, RIEC-ON, Douane, GPT (Grensoverschrijdend Politie Team) om de problematiek beter in beeld te krijgen en interventiemogelijkheden binnen bestaande regelgeving maximaal uit te nutten. Geprioriteerde thema's zijn op dit moment drugsproblematiek, illegaal gokken, autoverhuur en illegaal vuurwerk. Hiernaast wordt er al samen gewerkt op de problematiek rondom arbeidsmigranten.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Sinds 2018 werken Enschede, Gronau, politie en RIEC-ON samen om de criminele grensproblematiek in beeld te brengen en aan te pakken, waar in 2023 gemeente Losser is aangesloten en wordt samengewerkt met de Euregio
- In 2024 en 2025 is gewerkt aan een fenomeenanalyse grensoverschrijdende criminaliteit dat zicht geeft op vormen van criminaliteit die specifiek zijn voor het grensgebied en waar de gemeenten last van hebben en de belemmeringen die er zijn voor de overheden om de problematiek aan te pakken

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Burgemeester van Enschede, heeft in het DB van de Euregio de portefeuille grensoverschrijdende aanpak van ondermijning
Burgemeester van Losser, heeft via de VNG de CIVEX-portefeuille.

Uitvoering: --

Betrokken ministeries

BZK (primair), J&V

Wat is aanvullend nodig

In Nederland is de aanpak van ondermijning en georganiseerde criminaliteit al tientallen jaren in ontwikkeling. In onze Duitse buurregio's komt dit onderwerp de laatste jaren steeds prominenter in beeld. Echter, regelgeving op het gebied van grensoverschrijdende bestuurlijke informatiedeling en het goed kunnen gebruiken van elkaars informatie voor interventietrajecten, is op dit moment nog onvoldoende geregeld. Dit zou moeten onder het programma grensregio binnen NPVR. Daarnaast is er capaciteit nodig voor het maken van analyses, ondersteuning en bewustwording bij overheden aan beide kanten van de grens. Immers, nu hebben we een overlegtafel met 3 gemeenten. De problematiek is echter in een breder grensgebied aanwezig dan alleen in deze gemeenten.

Geconstateerde knelpunten

- Ondanks verschillende samenwerkingen en afspraken tussen beide zijden van de grens, ontbreekt het aan een juridische basis om bestuurlijke informatie grensoverschrijdend te delen voor de gezamenlijke aanpak van criminaliteit. Hierbij is bijzondere aandacht nodig voor het drielandenpunt waar Nederland, Nedersaksen en Noordrijn Westfalen aan elkaar grenzen.
- De samenwerking tussen beide Deelstaten kent gelijke belemmeringen als de samenwerking tussen Nederland en Duitsland.

Regionale impact knelpunten

Vanwege de verschillen in wetgeving en de beperkte mogelijkheden van goede informatiedeling, is een degelijke aanpak van misstanden en ondermijnende criminaliteit in veel gevallen slechts beperkt mogelijk.

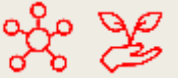
Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk/Regio: Een goede informatiedeling en capaciteit op analyses en projectondersteuning, bieden de overheden de kans om worteling van criminele netwerken in samenlevingen te voorkomen en al aanwezige criminaliteit met goede slagkracht te kunnen bestrijden.

Vervolgafspraken

.....

VOORZIENINGEN IN TWENTE ZIJN BEREIKBAAR

(Digitale) toegankelijkheid van basiszorgvoorzieningen is geborgd

Opgave

De toegankelijkheid van basiszorgvoorzieningen is geborgd, met name voor het landelijk gebied, door (digitale) aanwezigheid en/of goede bereikbaarheid.

Huidige situatie en context

De regio heeft te maken met een driedubbele vergrijzing (meer ouderen die ook ouder worden en een afnemende beroepsbevolking) en een afnemend potentieel van mantelzorgers. Basiszorgvoorzieningen (noodzakelijke laagdrempelige diensten en faciliteiten voor een gezonde levenskwaliteit zoals de huisarts en het ziekenhuis uit het basispakket van de zorgverzekering) hebben de neiging zich te concentreren in grotere kernen en steden door specialisatie. Buslijnen en OV staan onder druk waardoor basiszorgvoorzieningen minder goed bereikbaar worden. Er is een tekort aan huisartsen, medisch specialisten en zorgpersoneel in hele regio.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Visie op mobiliteit 'Bereikbaarheid op peil'
- Onderzoek Uitvoering Continuïteit Huisartsenzorg Twente
- Integraal Zorgakkoord (IZA)
- Ruimtelijke Ontwikkelstrategie Twente waarbij schaa sprong bijdraagt aan draagvlak van basiszorgvoorzieningen.
- Transformatieplan
- Conceptontwikkeling 'Ziekenhuis van de toekomst'

Eigenaarschap in de regio (voorstel)

Bestuurlijk: Twentse Koers (incl. mobiliteit vanuit provincie Overijssel)

Uitvoering: Koepelorganisaties huisartsen, mobiliteitsuitvoering vanuit de provincie, samenwerking ZGT/MST, Twente Beter

Betrokken ministeries

VWS (primair), I&W, VRO

Wat is aanvullend nodig

Het is nodig om huisartsen, paramedici en medisch specialisten aan te trekken en te behouden, en om zorg op afstand en digitale gezondheidsoplossingen te implementeren. Onderzoek voorzieningenprogrammering Enschede en Hengelo verbreden naar de hele regio met ruimtelijke vertalingen van de maatschappelijke opgaven. Uitwerken regionaal initiatief 'ziekenhuis van de toekomst'.

Geconstateerde knelpunten

- Minder WLZ-instellingen als gevolg van rijksbeleid zorgt voor extra druk op huisartsen
- Centralisatie van specialistische zorg
- Voorwaarden die gesteld worden aan personeel en de kwaliteit van medewerkers, maakt dat het moeilijk is om voldoende gekwalificeerd personeel te vinden.
- Belemmerende wet- en regelgeving gebruik (zorg)voorzieningen over de grens;

Regionale impact knelpunten

Dubbele vergrijzing zorgt voor toenemende druk op de zorg en wachtlijsten voor basiszorgvoorzieningen zoals huisartsen, thuiszorg, kraamzorg etc.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

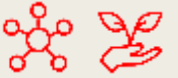
Rijk: Beleidsmatige en financiële ondersteuning vanuit de regionale context (IZA), Digitale zorginfrastructuur inrichten, OV waarborgen met normen voor bereikbaarheid en voldoende financiering. Drempels gebruik van Duitse (zorg)voorzieningen weghalen uit wet- en regelgeving.

Regio: Ontwikkelen regionale woon- en zorgstrategieën inclusief mobiliteit en bereikbaarheid, OV-aanbod op basis van lokale behoeften, bijvoorbeeld via regiotaxi, buurtbus of dorpsvervoer, Stimuleren van digitale platforms voor zorg en welzijn op lokaal niveau

Vervolgafpraak

.....

GOEDE ONDERWIJSVOORZIENINGEN TWENTE

Betaalbare en goede huisvesting voor toekomstbestendige onderwijsvoorzieningen

Opgave

De bereikbaarheid van primair onderwijs en voortgezet onderwijs is geborgd.

Huidige situatie en context

De opheffingsnorm voor scholen in Twente ligt rond de 100-150 leerlingen. Scholen sluiten of worden samengevoegd, door het niet halen van deze drempel wat leidt tot minder bekostiging. Dat gaat niet alleen over dorpscholen. Buslijnen staan onder druk waardoor toekomstig talent vanuit Twente fysieke barrières ondervindt voor het volgen van (vervolg)onderwijs. Er wordt een gedetailleerde analyse van de geografische spreiding van scholen uitgevoerd. Onderwijsvoorzieningen hebben een bredere functie in een gebied dan alleen het onderwijs, daar moet meer aandacht voor zijn.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Afstemming tussen verschillende schoolbesturen over vestigingen dan wel fusies.
- Integrale huisvestingsplannen bij gemeenten.
- Bekostigingssystematiek/bezuinigingen en uitzonderingen hoger en middelbaar onderwijs.
- De Twentsche School (DTS) verwerken in de omgevingsvisie Overijssel.

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Advisory Board Onderwijs

Uitvoering: Projectbureau De Twentsche School

Betrokken ministeries

OCW (primair), SZW VWS

Wat is aanvullend nodig

- Het DTS-concept (gebaseerd op de daily urban systems, met 80% grote scholen in dichtbevolkte gebieden en 20% kleinere scholen in dunbevolkte gebieden) implementeren als integrale bijdrage aan alle drie de beleidssporen.
- Structurele rijksfinanciering voor onderwijshuisvesting garanderen.
- Een strategisch toekomstperspectief ontwikkelen gericht op blijvende onderwijskwaliteit, niet op behoud van de laatste leerling bij een individueel bestuur.

Geconstateerde knelpunten

- Inadequate aansluiting onderwijshuisvesting op veranderende maatschappelijke behoeften.
- Inefficiënte processen door gebrek aan standaardisatie en integrale benadering.
- Onderbenutting maatschappelijk potentieel onderwijsvoorzieningen.
- Compensatieproblematiek: minder scholen leidt tot minder brinnummers, verlies van structurele middelen en verdwijnen van fusiemiddelen.

Regionale impact knelpunten

Verzwakking concurrentiepositie van de regio voor (inter)nationaal talent, beperking talentontwikkeling met doorwerking op arbeidsmarkt en afname sociale cohesie en vitaliteit gemeenschappen.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

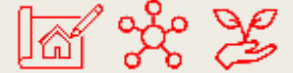
Rijk: Faciliteren opschaling innovatieve onderwijshuisvestingsconcepten (De Twentsche School) middels beschikbare middelen uit het groeifonds, compensatieregeling afnemende bekostiging als gevolg van minder brinnummers gedurende transitieperiode, stimulering multifunctioneel en duurzaam gebruik onderwijsgebouwen.

Regio: Implementatie gestandaardiseerde, flexibele huisvestingsconcepten, transformatie scholen naar gemeenschapsharten, Intensivering regionale samenwerking integrale huisvestingsplannen (IHP's) en opzet regionale onderwijshuisvestingsvereniging.

Vervolgafpraak

Uitwerking routekaart implementatie innovatieve onderwijshuisvesting incl. financieringsmodel

TWENTE IS EEN MAGNEET VOOR TALENT

Voorzieningen om (internationaal) talent op alle niveaus te behouden en aan te trekken

Opgave

De regio is een magneet voor (internationaal) talent op alle niveaus, inclusief voorzieningen om dat talent te behouden en aan te trekken voor de regio.

Huidige situatie en context

Als we niks doen, zal de beroepsbevolking de komende jaren krimpen in Twente. Dit komt door de vergrijzing en tegelijkertijd de ontgroening. Dit speelt in alle (NPVR) regio's in Nederland. De onderwijsinstellingen van basisonderwijs tot vervolgonderwijs voelen deze krimp nu al. Daarnaast groeit het aantal banen en vacatures. Een op de vier openstaande vacatures is voor een technisch beroep. Dit is de huidige situatie. Daar komt de groeiambitie nog bovenop. Het is daarom belangrijk om talent dat hier aanwezig is te behouden (regionale, nationale en internationale student of werknemer), vertrokken talent voor studie of werk (hunkertukker) te verleiden om terug te komen en nieuw talent te enthousiasmeren om voor Twente te kiezen. Om talent te behouden en aan te trekken is een aantal thema's belangrijk: wonen, leven (o.a. cultuur en de vrijetijdseconomie), werken en imago.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Nationaal versterkingsplan Micro ChipTech Talent om meer talent aan te trekken en op te leiden voor de Chip Tech.
- Dynamiek rond (invoering van) Wet internationalisering in balans
- Regionale Ontwikkelstrategie Twente (ROS)
- Convenant Cultuurregio Twente en Rijk voor de periode 2025-2028 over de realisatie van een eerlijke verdeling van cultuurmiddelen en over de infrastructuur

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Twente Board

Uitvoering: Twente Board Development

Betrokken ministeries

OCW (primair), VRO, SZW, EZK

Wat is aanvullend nodig

Er is een brede aanpak nodig om talent aan te trekken, te behouden en te ontwikkelen, met focus op tekortsectoren. Het versterkingsplan ChipTech Talent ligt de focus op een sector. Door aanpak breder te trekken bereiken we verschillende talentdoelgroepen. Gerichte en structurele wervingscampagnes zijn nodig, zowel nationaal als internationaal. Het is nodig om Twente bij talent meer onder de aandacht te brengen (van blindspot naar hotspot). Internationaal technisch talent is een belangrijke doelgroep voor de regio. Een gedegen aanpak voor de internationalisering van Twente is nodig, waar door de regio een programma is opgesteld en waarop samenwerking met het Rijk nodig is. Om te kunnen groeien als regio zijn meer woningen nodig voor (jong) talent. Het wonen is aantrekkelijk in Twente, maar er moet meer woonaanbod voor jong talent (18 t/m 35 jaar) komen op basis van behoefte (zie opgave 1). Er is veel te doen in de regio, maar niet genoeg, de regio blijft op cultureel vlak achter kijkend naar andere regio's. Er zijn meer grootschaligere culturele voorzieningen en andere vrije tijd invullingen nodig, zoals een groot poppodium (zie opgave 2).

Geconstateerde knelpunten

- Er zijn geen (of weinig) nationale programma's die gaan over het aantrekken en behouden van talent voor een regio. Het nationaal versterkingsplan is een uitzondering met een specifieke focus op ChipTech.
- De nationale discussie over de instroom van internationale studenten in het hoger onderwijs hindert bij het aantrekken en behouden van internationaal talent voor de regio.
- Door het Rijk gesubsidieerde culturele organisaties staan onder druk door ongelijke verdeling van rijksmiddelen. Het op niveau houden van de culturele voorzieningen en bijbehorende infrastructuur is lastig, terwijl voor de groeiambitie meer nodig is.

Regionale impact knelpunten

De regio is minder aantrekkelijk voor talent om zich (blijvend) te vestigen wat effect heeft op de voorziene dubbele vergrijzing in de regio

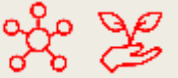
Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk/regio: In gezamenlijkheid met het Rijk verkennen om een talentprogramma op te zetten die aansluit bij de nationale technologie strategie en de herijking van het industriebeleid. Hiermee kunnen we meer en voor een langere tijd inzetten op het aantrekken en behouden van (internationaal) technisch talent.

Vervolgafpraak

.....

TWENTE IS EEN MAGNEET VOOR TALENT

Stabiele financiering van (groei van) het onderwijs in de regio

Opgave

Er is stabiele financiering van onderwijs in de regio en voor groei van het techniekonderwijs gericht op duurzame inzetbaarheid van talent op alle niveaus.

Huidige situatie en context

De financiering van het onderwijs staat onder druk, samen met demografische krimp heeft dit een negatief effect op de groei van het techniekonderwijs. Het ministerie van OCW heeft voor zowel het mbo als het hoger onderwijs een landelijk traject ingezet om te tot komen tot een nieuwe manier van bekostigen te komen in het vervolgonderwijs.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- Voor de bekostiging van het mbo stelt de minister de minister voor om te komen op een combinatie van 3 pakketten gericht op vereenvoudiging met maatwerk voor krimpregio's, toegankelijkheid en samenwerking en arbeidsmarktrelevantie en samenwerking. Voor het hoger onderwijs vindt op 8 oktober een eerste consultatie met het veld plaats op basis van 8 vooral technisch ingerichte consultatievragen.
- Parallel hieraan zijn er verschillende taakstellingen (structureel) en investeringen (tijdelijk) gericht op het beperken van internationale instroom (WIB), beschermen van krimpregio's en stimuleren van techniekinstroom (Versterkingsplan Microchip Talent, Techkwadraat, Sterk Techniek Onderwijs, RegioDeal 2)

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: Voorzittersoverleg van de drie onderwijsinstellingen en OCW

Uitvoering: Onderwijsinstellingen

Betrokken ministeries

OCW (primair), EZK

Wat is aanvullend nodig

Er is behoefte aan een regionale en stabiele bekostiging van onderwijs en onderzoek. Dit moet leiden tot structurele op capaciteit gebaseerde budgetruimte om het techniekonderwijs te laten groeien. Dat vraagt om uitbouw van programma's voor doorstroming van mbo-leerlingen naar techniek en instroombevordering naar techniek, gebundeld onder regie van de Twente Board.

Geconstateerde knelpunten

De bekostiging van het vervolgonderwijs is voor het variabele deel gebaseerd op basis van instroom uit het verleden en voor het onderzoek gebaseerd op een stapeling investeringen en taakstellingen uit het verleden, zonder integrale visie op de toekomstige behoeftes van Nederland en de regionale verdeling van sterktes en behoeftes. Er is een overbrugging nodig van de demografische dip in het aantal leerlingen in het voortgezet onderwijs. Deze overbrugging moet voorkomen dat bij realisatie van het groeiscenario uit de Nota Ruimte er voor de regio essentiële opleidingen in het vervolgonderwijs zijn verdwenen.

Regionale impact knelpunten

Investeringen in incidentele stimuleringsregelingen zoals de krimpmiddelen voor het mbo en hbo, de investeringen in het Versterkingsplan Microchip Talent en Techkwadraat zijn suboptimaal. Dit wordt versterkt doordat tegelijk bezuinigd moet worden door de taakstelling op de internationale instroom en de verlaging van de bekostiging door krimp.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

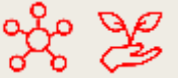
Rijk: De regio en het techniek domein onderdeel maken van de criteria voor de bekostiging voor het vervolgonderwijs, zoals dat bij het mbo onderdeel lijkt te zijn van de drie voorgestelde pakketten.

Regio: Een succes maken van Techkwadraat en de Twente Board toerusten om professioneel regie te voeren dit programma en de andere programma's die de techniekinstroom in het vervolgonderwijs bevorderen.

Vervolgafpraak

.....

TWENTE IS EEN MAGNEET VOOR TALENT

Bereikbaarheid van de regio

Opgave

Twente wordt beter verbonden via spoor en weg met andere - voor Twente belangrijke - stedelijke regio's, en er is een geëlektrificeerd, doorgekoppeld en overstapvrij spoor met van Zwolle, via Twente, naar Münster/Dortmund.

Huidige situatie en context

OV-reisduur tussen Hengelo en Amsterdam is nu meer dan 2 uur en kent geen rechtstreekse verbinding. Versnelling is mogelijk via de A1-corridor en via de lijn Amsterdam-Lelystad -Zwolle-Twente- Münster. De wegverbinding met Zwolle (N35) is een MIRT-project, maar kent vertraging door o.a. tekort aan middelen. Verder is een goed verbinding met Arnhem-Nijmegen relevant. Het veiliger maken van de wegverbinding N36 kent vertraging door tekort aan middelen. Sterke, veilige en robuuste verbindingen tussen Twente en nabijgelegen Duitse regio's versterken de internationale concurrentiepositie, ondersteunen de verstedelijkingsagenda, sluiten aan bij de Europese doelstellingen voor duurzaam grensoverschrijdend treinverkeer en versterken van de TEN-T netwerk.

Lopende trajecten tussen Rijk en regio

- BO MIRT OV: elektrificatie Enschede – Münster (€ 60 miljoen als start), onderzoek doorkoppeling voor doorgaande verbinding Hengelo – Münster
- BO MIRT weg: N35 Wierden-Nijverdal / Wijtmen-Nijverdal, N36 planstudie veiligheid
- Begroting: Nedersaksenlijn, plus-variant zorgt voor aanpassingen station Almelo wat bijdraagt aan de regionale ambitie
- ERMTS (in ontwikkeling) / EU Internal Security Strategy (dual use spoor): kansen voor versnelling van de route Amsterdam-Berlijn.
- Corridoronderzoek ATD staat in 'de ijskast' bij het Rijk
- GNOE onderzoek (zie opgave 14)
- Nota Ruimte: Afspraken grootschalige woningbouw (zie opgave 1)
- Uitvoering TBOV 2040

Eigenaarschap in de regio

Bestuurlijk: BO Oost Nederland voorbereidend op BO MIRT
Gedeputeerde Mobiliteit (Provincie Overijssel)
regionaal trekker Mobiliteit (gemeente Enschede)

Uitvoering: Provincie Overijssel, Twente 2050

Betrokken ministeries

I&W (primaire) VBO

Wat is aanvullend nodig

De in september 2021 gepresenteerde visie op versnellen van de verbinding naar de Randstad moet zich vertalen naar een strategie vanuit de provincie, Twente en Regio Zwolle naar concrete stappen in BO MIRT. De lijn Almelo-Zwolle moet daarnaast worden opgenomen in het hoofd railnet spoor, naast de bestaande erkenning in het (onderliggend) TEN-T netwerk in Europa. Opwaardering van het traject Zwolle-Twente- Münster vraagt verdubbeling van spoor tussen Zwolle en Wierden, aanpak van knooppunten Hengelo, Almelo en Wierden, aanpassing van een aantal stations en geschikt maken van het spoor voor de nieuwste generaties IC-treinen. Voor de wegen N35 en N36 moet een uitspraak PAS komen en meer middelen ter beschikking worden gesteld om de goedgekeurde plannen tot uitvoering te brengen.

Geconstateerde knelpunten

- Beperkte middelen voor opwaarderen infrastructuur
- Congestiegedreven keuzemodel BO MIRT (MKBA)
- Onvoldoende inzicht in knelpunten op Twents spoornetwerk bij groeiende vraag.
- De A1-corridor is een zwaar belaste route, mede door combinatie personen- en goederenvervoer en laat geen ruimte voor extra treinen.

Regionale impact knelpunten

Door vertraging, geen ruimte op het spoornetwerk voor meer of snellere treinen en uitval treinen is de regio minder goed bereikbaar, waardoor de regio minder aantrekkelijk is voor talent om te wonen en/of werken. Het ontbreken van een rechtstreekse verbinding vanuit Twente met internationaal knooppunt Amsterdam-Zuid is ongunstig voor het aantrekken en behouden van internationaal talent en technisch talent vanuit regio Amsterdam/Almere.

Mogelijke interventies als start voor gesprek Rijk

Rijk: Duidelijkheid over elektrificatie Enschede-Gronau (najaar 2025), duidelijkheid over doorkoppeling (voorjaar 2026), corridoronderzoek ATD weer opstarten

Regio: Fasering maken over vervolgstappen opwaardering Zwolle-Twente-Munster, Twentse visie maken op spoor voor goederen en personen

Vervolgafspraken

.....

Twente
Board

3

ORGANISATIE EN
WIJZE VAN
SAMENWERKING

Twente

Werkdocument
Nationaal Programma
Vitale Regio's

SAMENWERKING REGIONAAL

Twente Board vormt de **regio-alliantie** voor het NPVR en bewaakt daarmee de voortgang van het NPVR. Via de triple-helix achterbannen wordt draagvlak voor het plan en draagvlak/capaciteit voor de uitvoering georganiseerd. Per opgave wordt een regio-alliantie gevormd voor de verdere uitwerking en vertaling naar de uitvoeringsagenda.

Via Twente Board wordt er verbinding gelegd met bestuurlijke overleggen die verantwoordelijk zijn voor **lopende trajecten** in de regio. Veelal zullen dit overleggen zijn waar partijen aan deelnemen die ook deelnemen in Twente Board. Het is nadrukkelijk de bedoeling om bestaande governance op deze lopende trajecten te **respecteren** en de verantwoordelijkheid voor besluitvorming daar te laten waar ze belegd zijn. Voor opgaven waar nog geen eigenaar voor is belegd, wordt dit bepaald, als onderdeel van het Plan voor de Regio of in de uitvoeringsagenda. Twente Board bewaakt de **samenhang** tussen **opgaven** en integraliteit en is gesprekspartner richting Rijk voor het NPVR.

Specifieke aandacht is er voor verbinding met de zorgsector en het funderend onderwijs (po/vo) in de planvorming en uitvoering. Onderwerpen zoals voorzieningen vraagt ook **contact** met **specifieke doelgroepen** in de regio (gebruikers van voorzieningen, bedrijfssectoren, bewoners, etc.). Op welke wijze en met welke intensiteit dit plaatsvindt wordt bepaald als onderdeel van het uitvoeringsplan.

De regio werkt in een regionaal NPVR-team voor coördinatie en aansturing van de uitvoering. In dit team zitten vertegenwoordigers van de triple-helix partners binnen Twente Board die zorgen voor bredere draagvlak binnen hun eigen kolom.

Programmamanager
Programma-ondersteuner

Ellis Immerzeel
Vacature

Twente Board Development

Jasper Kerkwijk
Marijke Schipper

Gemeente Enschede
Gemeente Almelo
Noaberkracht

Erdo Smit
Mickle Heite
Hendrik-Jan van der Vliert

Universiteit Twente
ROC van Twente

IJsbrand Haagsma
Paulo Moekotte

Ondernemend Twente

Bianca Screever
Chris Lorist

Provincie Overijssel

Suzan Wiltinge

Extern adviseur

Peter Wilms

OPBRENGST REGIONALE SESSIES

Via het NPVR-team is primair het betrekken van de regionale achterbannen georganiseerd. Er is expertise opgehaald uit de regio en er zijn diverse regionale sessies georganiseerd gedurende het opstellen van het NPVR. Op 20 november 2025 is het laatste concept (70%-versie) besproken en voor laatste input voorgelegd.

Resultaat:

- Goede opkomst met vertegenwoordiging vanuit vooral overheid en onderwijs.
- Positieve reacties op de inzet als basis voor het concept Plan voor de Regio
- Aanwezigen zijn betrokken en geïnteresseerd aan het plan en willen actief betrokken blijven bij vervolg.
- Inhoudelijke opmerkingen zijn verwerkt in de fiches voor zover nodig/aanvullend voor de essentie van de opgave

Hoofdlijn inhoudelijke aandachtspunten uit de sessie:

Om recht te doen aan de oproep om het belang van cultuur meer tot uitdrukking te laten komen, is opgave 2 gewijzigd. Deze focust nu op het belang van culturele voorzieningen voor de regio, waar het eerst breder werd geïnterpreteerd. De breedte van maatschappelijke voorzieningen zoals behandeld in het rapport Elke Regio Telt ging over Cultuur (opgaven 2 en 19), zorg opgaven 12 en 17) en onderwijs (opgaven 3, 4, 18 en 20). Daarmee is de breedte van maatschappelijke voorzieningen geborgd in het NPVR. Gezien beschikbare tijd is opgave 2 na verzending van het stuk naar Twente Board ter controle bij de cultuurregio neergelegd. Mocht dat tot aanpassingen leiden wordt dat 11 december mondeling toegelicht en bij besluitvorming betrokken.

Naast hightech sectoren is aandacht gevraagd voor de brede maakindustrie in Twente. Vanuit de strategie van Twente Board ligt focus op de speerpunten chiptech, medtech en defensie. Deze speerpunten zijn ook te vinden in de Ruimtelijke Economische Bouwstenen (REB). Daar staat ook de energiesector, vanwege de economische activiteit die ontstaat vanuit de energietransitie. De maakindustrie bedient deze sectoren (en meer) en is van groot belang voor de kracht en het profiel van de regio. In de tekst is hier meer de koppeling tussen gelegd. Daarnaast biedt het fiche rond vergroten arbeidsproductiviteit (opgave 10) basis voor (mkb) dienstverlening breder in Twente.

Het Programma Regio aan de Grens is integraal opgenomen in het NPVR. Grensoverschrijdende samenwerking kan daarmee, naast aanpak ondermijning, ook meer zichtbaar worden in andere opgaven. Waar relevant is dat toegevoegd aan thema's, bijvoorbeeld in economische opgaven en voor OV bereikbaarheid van voorzieningen over de grens. Daarnaast zal in de uitvoering ook gekeken worden naar 'leren van elkaar' vanuit vergelijkbare opgave zoals ouderenzorg, stimuleren techniekonderwijs en energie- en watercongestie, mede omdat daar ook middelen vanuit Europese programma's op gericht zijn

Het zichtbaar maken van wat Twente te bieden heeft voor talent blijft belangrijk en vraagt alle inzet. Dat is verwoord in opgave 19, waar in de regio een programma voor in ontwikkeling is op basis van een Twente Board discussie rond het thema talent.

SAMENWERKING MINISTERIES

Op 10 juni 2025 is een start gemaakt om verbinding te maken met ministeries die nodig zijn voor de opgaven gedefinieerd binnen het NPVR. Het ministerie van **BZK** voert het NPVR uit en is **verantwoordelijk** voor het programma. Om brede betrokkenheid vanuit het Rijk te organiseren op het NPVR, zijn op DG-niveau **Rijksvertegenwoordigers** aangesteld voor de 11 NPVR-regio's. Het ministerie van **EZ** is dat voor Twente. Verder is er inhoudelijke betrokkenheid voorzien van de ministeries KGG, VRO, OCW, SZW, VWS, I&W, LVVN en J&V.

Er is oriënterend gesproken met de ministeries over het Plan voor de Regio, welk commitment uit dit plan voortkomt en wat nodig is verdere voor verdieping om tot een **gezamenlijke ambitie en aanpak** te komen. Het Plan voor de Regio wordt naar verwachting een richtinggevend document, dat als basis dient voor de eerste uitvoeringsagenda voor de jaren 2026 – 2030 waar commitment vanuit zowel Rijk als regio volgt.

Het Programma **Regio's aan de Grens** is integraal onderdeel geworden van het NPVR. De regio integreert de grensoverstijgende kansen en uitdagingen in haar aanpak, veelal vanuit lopende trajecten zoals de Grenslandagenda, EUREGIO strategie, MONT strategie en het TECH.LAND programma.

Het Rijk heeft centrale contactpersonen per ministerie als eerste aanspreekpunt die kunnen zorgen voor verbinding met vakinhoudelijke collega's waar nodig.

Ministerie BZK
(Verantwoordelijk ministerie)

Hannah Bezemer (coördinator)
Tara Fiorito (Regio Deals)
Vincent Delaere (GROS)

Ministerie EZ/KGG
(ministerie Rijksvertegenwoordiger)

Edwin Ouwejan
Rik Tuller

Ministerie VRO

Lars Engelbertink
Meike Haagsman en Gerhardus
Wijbenga
Pier de Vries

Ministerie SZW

Heidi de Bodt

Ministerie OCW

Boudewijn Brandwijk
Jantine Walraven

Ministerie VWS

Nienke Suelmann
Axel Varenhorst

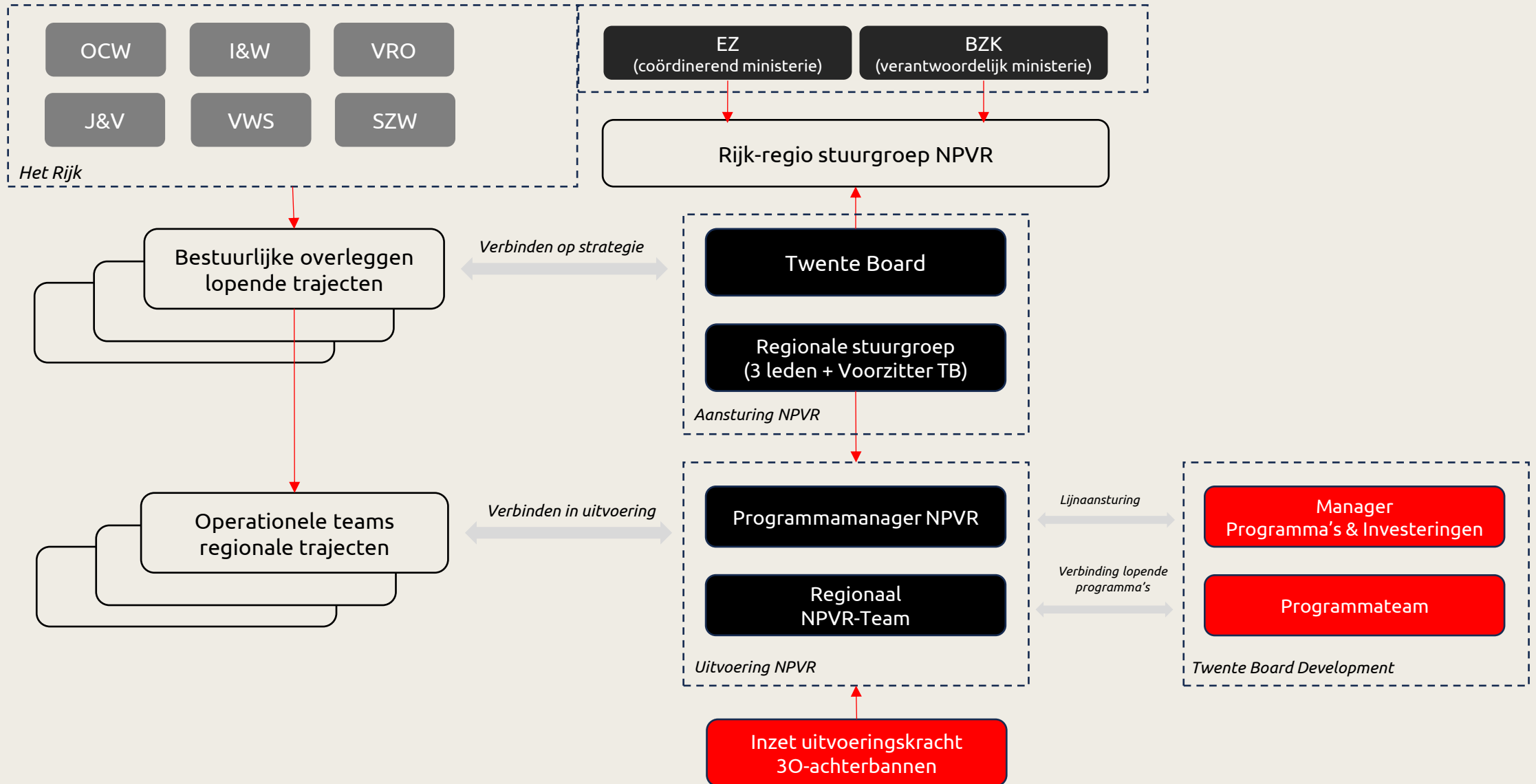
Ministerie I&W

Marijn van der Wagt
Dirk-Jan de Vries

Ministerie J&V

Wilrieke Korsten

GOVERNANCE NPVR

Twente
Board

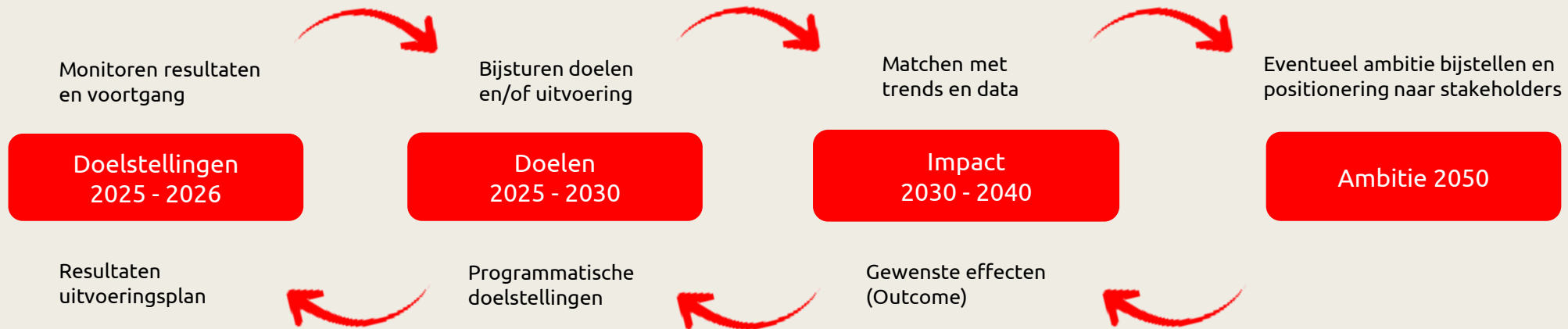
3

MONITORING EN EVALUATIE

Twente

Werkdocument
Nationaal Programma
Vitale Regio's

AANPAK MONITORING

Eerste stappen

1. Opgaven en ambitie

Het Plan voor de Regio beschrijft de centrale opgaven in de regio en welke ambities de regio daarin nastreeft. Deze ambitie wordt in het uitvoeringsplan getoetst tussen Rijk en regio op haalbaarheid en welke mogelijke interventies mogelijk zijn

2. Koppeling met lopende trajecten

Op een aantal opgaven zijn al lopende trajecten tussen Rijk en regio. Het NPVR respecteert deze lopende trajecten, maar kijkt wel hoe de inhoud en voortgang past binnen het integrale verhaal dat het NPVR voorstaat. Discussies worden besproken in de stuurgroep Rijk-regio. In de uitvoering focust het NPVR zich daarom op die opgaven waarvoor nog geen lopend traject is ingericht.

3. Wie hebben we daarvoor nodig?

Voor die opgaven waar nog geen lopend traject tussen Rijk en regio is ingericht, wordt gekeken wat nodig en haalbaar is en welke regio-allianties gevormd moet worden om tot een aanpak te komen en welke uitvoeringskracht daarvoor nodig is.

4. Nulmeting uitvoeren

Het is van belang dat Rijk en regio uitgaan van dezelfde data en een beeld vormen wat de huidige situatie is (nulmeting) om de opgaven en mogelijke interventies te onderbouwen.

5. Monitoringssystematiek bepalen

Vanuit de beschikbare data en de nulmeting wordt een monitoringssystematiek ingericht, een belangrijk onderdeel van het uitvoeringsplan 2026 – 2030.

MONITORING IN UITVOERINGSPLAN

Uitvoeringsplan 2026	▪ Gedeeld beeld Rijk en regio bij opgaven en onderliggende data▪ Indicatoren bepalen▪ Nulmeting op ambities en doelstellingen
Uitvoeringsplan 2027	▪ Dashboard inrichten▪ Relevante grensdata en –indicatoren integreren
Uitvoeringsplan 2028	▪ Eerste meting▪ Aanpassen dashboard naar ervaringen in de praktijk▪ Bijsturen programma o.b.v. gezamenlijke duiding eerste meting
Uitvoeringsplan 2029	▪ Vaststellen definitief dashboard om NPVR te volgen▪ Afspraken hoe dashboard aan te passen over de jaren

Hierbij worden de beschikbare databronnen en data-analysekracht vanuit Rijk en regio betrokken.